

Procesna obveza provođenja učinkovite sitrage povodom navoda o pilicijskom zlostavljanju

Beram, Sara

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:426655>

Rights / Prava: [In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-09**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni Fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Katedra za kazнено procesno pravo

Sara Beram

**PROCESNA OBVEZA PROVOĐENJA UČINKOVITE ISTRAGE POVODOM
NAVODA O
POLICIJSKOM ZLOSTAVLJANJU**

Diplomski rad

Mentorica: prof. dr. sc. Elizabeta Ivičević Karas

Zagreb, rujan 2023.

Izjava o izvornosti

Ja, Sara Beram, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ime i prezime: Sara Beram, v.r.

Zagreb, rujan 2023.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. POZITIVNE PROCESNE OBVEZE.....	3
2.1 Općenito.....	3
2.2. Koncept pozitivnih i negativnih obveza kroz prizmu čl. 3 Konvencije	4
2.2.1. <i>Temeljni pojmovi i doseg čl. 3. Konvencije</i>	5
2.3. Obveza provođenja učinkovite istrage	6
3. KRITERIJI ZA PROCJENU UČINKOVITOSTI ISTRAGE.....	9
3.1. Presude protiv RH	11
3.1.1. <i>Đurđević protiv RH, zahtjev br. 52442/09, presuda od 19. srpnja 2011. (konačna 19. listopada 2011.)</i>	11
3.1.2. <i>Dolenec protiv RH, zahtjev br. 25282/06, presuda od 26. studenoga 2009.</i>	15
3.1.3. <i>Mađer protiv RH, zahtjev br. 56185/07, presuda od 21. lipnja 2011.</i>	18
3.1.4. <i>Mafalani protiv RH, zahtjev br. 32325/13, presuda od 9. srpnja 2015</i>	20
3.1.5. <i>V.D. protiv Hrvatske, zahtjev br. 15526/10, presuda od 8. studenoga 2011.</i>	22
3.2. Neovisnost	24
3.3. Adekvatnost istrage	25
3.4. Detaljnost i brižljivost	25
3.5. Žurnost postupanja	26
3.6. Nadzor javnosti.....	27
3.7. Uključenost podnositelja	28
4. IZVRŠENJE PRESUDA.....	29
4.1. Promjene u zakonodavstvu	31
5. ZAKLJUČAK	33
6. Literatura	34
6.1. Knjige i članci.....	34
6.2. Pravni izvori	35
6.3. Sudska praksa	35
6.4. Mrežni izvori	36

1. UVOD

Općenito gledajući u praksi Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Sud) zlostavljanje od strane policije se javlja prvenstveno unutar domene povrede članka 3.¹ Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Konvencija). Navedeni članak u sebi sadržava apsolutnu zabranu mučenja, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja. Takva odredba ima apsolutan i nederogabilan karakter što bi značilo da se ne može ukinuti ni ograničiti², ni u slučajevima rata ili ostalih izvanrednih stanja koja ugrožavaju opstanak naroda³, za razliku od prava na život propisanog čl. 2. koje može biti ograničeno takvim izvanrednim događanjima. *„Kao što je to Sud primijetio u mnogo navrata, u članak 3. ugrađena je jedna od temeljnih vrijednosti demokratskog društva. Čak i u najtežim okolnostima, kao što je borba protiv terorizma ili kriminala, Konvencija u apsolutnom smislu zabranjuje mučenje, odnosno nečovječno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje. Za razliku od većine materijalnih odredaba Konvencije i Protokola br. 1. i 4., članak 3. ne propisuje nikakve izuzetke, a članak 15. ne dopušta nikakva odstupanja od članka 3. čak niti u slučaju izvanrednog stanja koje ugrožava opstanak naroda.“*⁴

Kako bi se spriječila povreda čl. 3. nije dovoljna samo negativna obveza države da se suzdrži od činjenja takvih povreda, već je na državi i obveza da djeluje afirmativno i preventivno. U tom smislu dolazimo do koncepta pozitivnih konvencijskih obveza države unutar kojih razlikujemo materijalne i procesne pozitivne obveze.⁵ Materijalne obveze od države zahtijevaju uspostavu djelotvornog pravnog sustava koji ima preventivnu zadaću, dok s druge strane imamo proceduralne obveze koje imaju za cilj osigurati identifikaciju i kažnjavanje

¹ „Nitko se ne smije podvrgnuti mučenju ni nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni.“, Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, (Narodne novine, MU, br. 6/99), čl. 3.

² Kao opravdanje za ograničenje temeljnih prava i sloboda potrebno je ispuniti dvije temeljne pretpostavke, a to su: postojanje vjerojatnosti da je počinjeno kazneno djelo te postojanje potencijalne opasnosti da se korištenjem temeljnih prava i sloboda može potkopati pokretanje ili cilj kaznenog postupka.

Krapac, Davor, Kazneno procesno pravo, Prva knjiga: Institucije IV. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, 2010., str. 305.

³ „U vrijeme rata ili drugog izvanrednog stanja koje ugrožava opstanak naroda svaka visoka ugovorna stranka može, u opsegu koji je strogo određen potrebama tih izvanrednih prilika, poduzeti mjere koje derogiraju njezine obveze iz ove Konvencije, uz uvjet da te mjere nisu nespojive s njezinim ostalim obvezama po međunarodnom pravu.“, Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, (Narodne novine, MU, br. 6/99), čl. 15.

⁴ ESLJP, 24760/94 od 28.10.1998., Assenov i drugi protiv Bugarske, ECHR 1998-VII, t. 93.

⁵ Novokmet, Ante; Sršen, Zoran, Neučinkoviti kazneni postupak pred sudovima – implementacija presuda Europskog suda za ljudska prava, u: Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), vol. 24, broj 2/2017, str. 358.

počinitelja.⁶ Među najznačajnijim proceduralnim obvezama je dužnost države da u slučajevima zlostavljanja, mučenja te drugih kaznenih djela provede učinkovitu službenu istragu.⁷ „Sud smatra kako u ovakvim okolnostima, kad pojedinac podnese zahtjev podoban za raspravljanje, tvrdeći da je pretrpio ozbiljno zlostavljanje od strane policije ili drugih takvih agenata države, protuzakonito i protivno članku 3., ta odredba zajedno s općom dužnošću države na temelju članka 1. Konvencije da "svakoj osobi pod svojom jurisdikcijom osigura prava i slobode određene u Konvenciji", podrazumijeva da se treba provesti djelotvorna službena istraga.“⁸

Rad se bavi tematikom obveze provođenja učinkovite službene istrage kada su u pitanju navodi o policijskom zlostavljanju. Policijsko zlostavljanje za sobom povlači širok spektar relevantnosti u današnjem društvu. Ono prije svega predstavlja kršenje osnovnih ljudskih prava, a ako građani imaju razloga posumnjati u integritet institucija, dolazi do gubitka povjerenja javnosti u institucije, što naposljetku može stvoriti „neprijateljski“ odnos građana prema policiji koja provodi zakon. Isto tako, najčešće žrtve policijskog nasilja su marginalizirane zajednice ili pojedinci, što dodatno produbljuje socijalnu nejednakost. Navedena obveza provođenja službene istrage se izlaže kroz definiranje procesnih obveza postavljenih od strane Suda, zatim kroz definiranje kriterija učinkovite istrage putem analize presuda u predmetima u kojima je sudjelovala Republika Hrvatska kao stranka u postupku. Kroz rad se također provlači pitanje posljedica kada istraga ne dosegne prag potrebne učinkovitosti koja je potrebna da bi se istraga mogla smatrati neovisnom. Naposljetku se objašnjava način izvršavanja presuda Suda i što se očekuje od pojedinih država članica povodom izvršavanja presuda u kojima je utvrđena povreda procesne obveze provođenja učinkovite istrage.

⁶ *Ibidem*, str. 359.

⁷ Đurđević, Zlata, Pravo na učinkovitu istragu u kaznenim predmetima. Profili hrvatskog kaznenog zakonodavstva, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti: Okrugli stol održan 20. lipnja 2013. u palači Akademije u Zagrebu (ur. Krapac, Davor). Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2014., str. 106.-107.

⁸ ESLJP, 24760/94 od 28.10.1998., Assenov i drugi protiv Bugarske, ECHR 1998-VII, t. 102.

2. POZITIVNE PROCESNE OBVEZE

2.1 Općenito

Za zaštitu prava zajamčenih Konvencijom jedna od obveza države jest pozitivna, prema kojoj država treba poduzeti adekvatne radnje kako bi se zaštitilo određeno konvencijsko pravo. Jedan od oblika pozitivne obveze jest procesna obveza prema kojoj je država obvezna provesti učinkovitu istragu ako je došlo do povrede prava.⁹

U slučajevima namjernog povređivanja određenog konvencijskog prava država je dužna aktivirati kaznenopravni mehanizam kako bi se kaznio počinitelj. U tom slučaju za prosudbu je li država ispunila svoju procesnu obvezu provođenja učinkovite istrage neće biti dovoljno samo provođenje građanske parnice za naknadu štete žrtvi, već će na državi biti obveza provođenja istrage.¹⁰

Nedostatnost provođenja samo građanske parnice za ispunjenje procesne obveze leži u tome što kod slučaja zlostavljanja obično postoji i kaznenopravna odgovornost počinitelja, kao i sama činjenica da istraga povrede počinjene od strane državnih službenika leži u rukama državne vlasti. Samim time ako podnositelju prijedloga bude nadoknađena šteta on neće izgubiti status žrtve u odnosu na povredu procesne obveze.¹¹ Također, samo saznanje nadležnih tijela o zlostavljanju pojedinca aktivira obvezu države da po službenoj dužnosti provede učinkovitu istragu. Formalna prijava od strane žrtve ne smije se uzimati za ikakav preduvjet za pokretanje istrage koja bi se trebala pokrenuti po službenoj dužnosti.¹²

Jedna od glavnih podjela pozitivnih obveza, ovisno o postupanju koje se očekuje od države, jest na materijalne i procesne. Materijalne obveze zahtijevaju od države oblikovanje pravnog okvira za zaštitu prava, odnosno omogućavanje temeljnih uvjeta za osiguranje prava. S druge strane, kod procesnih postavlja se zahtjev za organizacijom domaćeg postupka koji će na odgovarajući način doprinijeti zaštiti prava pojedinca. Jedna od najznačajnijih procesnih obveza razvijenih u praksi Suda jest upravo obveza provođenja učinkovite istrage.¹³

⁹ Turković, Ksenija; Viljac Herceg, Franka, Učinkovita istraga povreda prava zajamčenih Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava, u: Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), vol. 26, broj 2/2019, str. 265.

¹⁰ *Ibidem*, str. 271.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*, str. 273.

¹³ Batistić Kos, Vesna, Pozitivne obveze prema Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Zagreb: Narodne novine, 2012., str. 25-26.

Također, valjalo bi obrazložiti razliku između koncepta pozitivnih i negativnih obveza koje je Sud tumačeći konvencijsko pravo ustanovio i razradio.¹⁴ S jedne strane imamo pozitivne obveze koje bi se mogle definirati kao određena dužnost države da osigura uživanje konvencijskih prava, a s druge strane imamo negativne obveze za koje bismo mogli reći da u sebi sadržavaju zabranu države u miješanje u ljudska prava, odnosno dužnost države da poštuje prava koja su zagarantirana Konvencijom. Dok se u nekim slučajevima jasno ne uočavaju granice razlikovanja između pozitivnih i negativnih obveza, u većini slučajeva razlika je očita. Pozitivne obveze zahtijevaju određeno djelovanje državnih tijela kako ne bi nastala povreda prava. S druge strane negativne obveze zahtijevaju određeno nečinjenje tijela državnih vlasti kako ne bi došlo do povrede. U većini slučajeva pozitivne obveze su komplementarne negativnima.¹⁵

2.2. Koncept pozitivnih i negativnih obveza kroz prizmu čl. 3 Konvencije

Zabrana mučenja i drugog nečovječnog i ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja sadržana u čl. 3. Konvencije predstavlja jednu od temeljnih vrijednosti demokratskog društva. Navedeni članak u sebi sadrži negativnu obvezu države da se suzdrži od zlostavljanja te pozitivnu obvezu prevencije i uspostave učinkovitog pravnog mehanizma kako bi došlo do učinkovitog kažnjavanja počinitelja. Država je kao takva odgovorna za postupanje svojih predstavnika, primjerice policijskih snaga, a bitno je za napomenuti da je Sud kroz svoju praksu utvrdio odgovornost države i za postupanje privatnih pojedinaca.¹⁶ Takav stav Sud je potvrdio i obrazložio u presudi A protiv Ujedinjenog Kraljevstva, gdje je ujedno i potvrdio pozitivnu obvezu države prema čl. 3. Konvencije. Tako Sud napominje: „*Sud smatra da obveza visokih državnih stranaka prema članku 1. Konvencije da osiguraju svakom unutar njihove nadležnosti prava i slobode definirane Konvencijom, čitana zajedno sa člankom 3., zahtijeva od država poduzimanje mjera oblikovanih da osiguraju da pojedinci pod njihovom zaštitom nisu podvrgnuti mučenju ili nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni, uključujući kad je takvo zlostavljanje primijenjeno od strane privatnih pojedinaca.*“¹⁷

¹⁴ Đurđević, Zlata, *op. cit.* u bilj. 7, str. 106.

¹⁵ Batistić Kos, Vesna, *op. cit.* u bilj. 13, str. 23-24.

¹⁶ Batistić Kos, Vesna, *op. cit.* u bilj. 13, str. 53-55.

¹⁷ ESLJP, 25599/94 od 23.9.1998., A. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, ECHR 1998-VI, t. 22.

Takvu obvezu države da zaštiti pojedince i protiv zlostavljanja počinjenih od strane privatnih pojedinaca Sud je ponovio i u presudi Opuz protiv Turske. Tako Sud navodi: „*Sud podsjeća da obveza visokih ugovornih stranaka prema članku 1. Konvencije da osigura svakom u njihovoj nadležnosti prava i obveze definirane Konvencijom, zajedno sa člankom 3, traži od država da poduzmu mjere dizajnirane za osiguranje da pojedinci pod njihovom nadležnošću nisu podvrgnuti mučenju ili nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju, uključujući takvo zlostavljanje koje je naneseo od strane privatnih pojedinaca.*“¹⁸

Nakon što su ispunjeni kriteriji prema kojima dolazi do primjene čl. 3. država ima trostruku obvezu: negativnu kojom ne smije nikoga podvrgavati nasilju ili zlostavljanju od strane državnih službenika, pozitivnu zaštitnu kojom se poduzimaju nužne mjere kako bi se pojedinac zaštitio od zlostavljanja, te pozitivnu procesnu obvezu koja zahtijeva učinkovito istraživanje i procesuiranje svakog oblika nasilja ili zlostavljanja.¹⁹

2.2.1. Temeljni pojmovi i doseg čl. 3. Konvencije

Sud kroz svoju praksu daje objašnjenje za značenje pojedinih elemenata koji sačinjavaju cjelinu članka 3. Konvencije. Tako definiciju nečovječnog i ponižavajućeg postupanja pronalazimo u presudi Labita protiv Italije: „*Sud je smatrao kako je postupanje "nečovječno" kad je, inter alia, bilo unaprijed smišljeno, neprekidno se primjenjivalo satima i prouzročilo ili stvarnu tjelesnu ozljedu ili veliku tjelesnu ili duševnu patnju, a "ponižavajuće" kad je bilo takvo da je u žrtvama budilo osjećaje straha, tjeskobe i inferiornosti koji su ih mogli poniziti i omalovažiti. Da bi kažnjavanje ili postupanje vezano za njega bilo "nečovječno" ili "ponižavajuće", patnja ili poniženje koje oni povlače za sobom moraju u svakom slučaju prelaziti granice onog neizbježnog elementa patnje ili poniženja povezanog s određenim oblikom legitimnog postupanja ili kažnjavanja. Pitanje je li svrha postupanja bila poniziti ili omalovažiti žrtvu daljnji je čimbenik koji treba uzeti u obzir, ali iz toga što takva svrha ne postoji ne može se kategorički zaključiti da nije došlo do povrede članka 3.*“²⁰

Prema Konvenciji mučenje predstavlja namjerno „nečovječno“ postupanje s ciljem nanošenja ozbiljne i okrutne patnje. Također, sama prijetnja postupanjem koje je zabranjeno člankom 3., ako je prijetnja dovoljno stvarna i neposredna, može dovesti do povrede. Imajući

¹⁸ ESLJP, 33401/02 od 9.6.2009., Opuz protiv Turske, ECHR 2009, t. 22.

¹⁹ Jelić, Ivana; Kamber, Krešimir, Odgovornost države za policijsko nasilje u konvencijskom pravu, u: Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), vol. 26, broj 2/2019, str. 298.

²⁰ ESLJP, 26772/95 od 6.4.2000., Labita protiv Italije, ECHR 2000-IV, t. 120.

to na umu sama prijetnja mučenjem bi mogla potpasti pod definiciju „nečovječnog“ postupanja.²¹

Mučenje kao takvo predstavlja jednu od najozbiljnijih povreda konvencijskog prava koja, prema praksi Suda, nije primjenjiva u odnosu na zlostavljanje počinjeno od strane privatnih osoba, već samo ono počinjeno od državnih službenika.²²

Kako bi potpalo pod domašaj članka 3., zlostavljanje mora doseći minimalnu razinu ozbiljnosti. Ocjena takve ozbiljnosti u ovisnosti je o različitim faktorima, uključujući trajanje zlostavljanja, psihičke i/ili tjelesne posljedice, te u nekim slučajevima spol, dob i zdravstveno stanje žrtve. U procjeni je li došlo do povrede čl. 3., standard dokazivanja kojega se treba pridržavati jest „izvan razumne sumnje“.²³

Zlostavljanje koje postiže minimalnu razinu ozbiljnosti obično uključuje stvarnu ozljedu tijela ili intenzivnu psihičku patnju. Međutim, čak i u nedostatku navedenih aspekata, ako je postupanje takvo da uzrokuje ponižavanje ili obezvrjeđivanje pojedinca, pokazuje nedostatak poštovanja ili umanjuje ljudsko dostojanstvo, ili budi osjećaj straha, tjeskobe ili inferiornosti, koji mogu slomiti psihički i fizički otpor pojedinca, može se okarakterizirati kao ponižavajuće i potpasti pod domašaj čl. 3. Konvencije.²⁴

2.3. Obveza provođenja učinkovite istrage

Pravo na učinkovitu istragu zajamčeno je Konvencijom kao jedno od temeljnih ljudskih prava prema kojemu svaka žrtva, kojoj su povrijeđena ili ograničena prava zajamčena Konvencijom, ima pravo na provedbu učinkovite istrage za kazneno djelo koje je dovelo do povrede. Obveza je države da u slučaju teških kaznenih djela kao što su ubojstva, otmice, silovanja, da provede učinkovitu službenu istragu.²⁵

Tako primjerice u slučaju Assenov i drugi protiv Bugarske Sud napominje: „*Sud smatra kako u ovakvim okolnostima, kad pojedinac podnese zahtjev podoban za raspravljavanje, tvrdeći da je pretrpio ozbiljno zlostavljanje od strane policije ili drugih takvih agenata države,*

²¹ Greer, Steven, Should Police Threats to Torture Suspects Always be Severely Punished? Reflections on the Gafgen Case, u: Oxford University Press: Human Rights Law Review, 2011., str. 73.

²² Jelić, Ivana; Kamber, Krešimir, *op. cit.* u bilj. 19 str. 294.

²³ Greer, Steven, *op. cit.* u bilj. 21, str. 73.

²⁴ ESLJP, 23380/09 od 28.9.2015., Bouyid protiv Belgije, ECHR 2015, t. 87.

²⁵ Đurđević, Zlata, *op. cit.* u bilj. 7, str. 106.

*protuzakonito i protivno članku 3., ta odredba zajedno s općom dužnošću države na temelju članka 1. Konvencije da "svakoj osobi pod svojom jurisdikcijom osigura prava i slobode određene u Konvenciji", podrazumijeva da se treba provesti djelotvorna službena istraga. Ta istraga, kao i ona iz članka 2., treba biti takva da može dovesti do otkrivanja i kažnjavanja odgovornih.*²⁶ U protivnom bi zabrana zajamčena čl. 3. postala neučinkovita u praksi te bi državni službenici mogli proći nekažnjeno za zlouporabu svog položaja.²⁷

U slučajevima kada je za ispunjavanje postupovne obveze države potrebna samo mogućnost poduzimanja privatnog progona, državna tijela su obvezna nakon zaprimanja zahtjeva provesti učinkoviti postupak.²⁸ Također, ako žrtva odluči preuzeti progon od javnog tužitelja, takav postupak isto podliježe kontroli Suda u smislu učinkovitosti istrage i cjelokupnog kaznenog progona.²⁹ O okolnostima slučaja i prirodi optužbi ovisi hoće li istraga biti okarakterizirana učinkovitom prema kriterijima Suda.³⁰

Kroz praksu Suda može se ustanoviti da se policijsko zlostavljanje uglavnom razmatra s aspekta čl. 3. Konvencije. Ako takvo zlostavljanje premaši granice čl. 3., odnosno ako dovede do smrti neke osobe ili ugrožavanja života, ili ako postoji uzročno-posljedična veza između takvog zlostavljanja i smrti ili ugrožavanja života, tada dolazi do primjene čl. 2.³¹ Konvencije. U slučaju ako određeno postupanje ne doseže granice za primjenu čl. 3.³² može se raditi o primjeni čl. 8. Konvencije, koji jamči zaštitu tjelesnog i mentalnog integriteta. U definiciju policijskog zlostavljanja potpadaju različite situacije u kojima policijski službenici neosnovano primjenjuju silu prema pojedincu. Primjeri takvih situacija su uporaba nerazmjerne sile prilikom uhićenja, zlostavljanje u tijeku ispitivanja ili policijskog zadržavanja.³³

Sud posebice naglašava u odnosu na osobu koja je lišena slobode, ili općenitije ima doticaja s policijskim službenicima, svako pribjegavanje fizičkoj sili koja nije nužna s obzirom na ponašanje pojedinca umanjuje njegovo ljudsko dostojanstvo i u načelu predstavlja povredu prava iz čl.3. „*U odnosu na osobu lišenu slobode, pribjegavanje fizičkoj sili koje nije strogo*

²⁶ ESLJP, 24760/94 od 28.10.1998., Assenov i drugi protiv Bugarske, ECHR 1998-VII, t. 102

²⁷ *Ibidem.*

²⁸ Turković, Ksenija. Viljac Herceg, Franka, *op. cit.* u bilj. 9, str. 273.

²⁹ *Ibidem.*

³⁰ Batistić Kos, Vesna, *op. cit.* u bilj. 13, str.107.

³¹ „Pravo svakoga na život zaštićeno je zakonom. Nitko ne smije biti namjerno lišen života osim u izvršenju sudske presude na smrtnu kaznu za kaznena djela za koje je ta kazna predviđena zakonom.“ Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, (Narodne novine, MU, br. 6/99), Čl. 2.

³² „Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.“ Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, (Narodne novine, MU, br. 6/99), Čl. 3.

³³ Jelić, Ivana; Kamber, Krešimir, *op. cit.* u bilj. 19, str. 293.

*uvjetovano njenim vlastitim ponašanjem umanjuje ljudsko dostojanstvo i u načelu predstavlja povredu prava iz članka 3.*³⁴

Također, i sama izravna prijetnja mučenjem od strane policije prema osobi koja se nalazi pod njihovom kontrolom, i koja je podvrgnuta ispitivanju, spada pod domašaj čl. 3. Konvencije.³⁵

Što se tiče zahtjeva provođenja temeljite i učinkovite istrage, Sud ističe kada pojedinac iznese argumentiranu tvrdnju da je bio ozbiljno zlostavljan od strane policijskih ili drugih državnih službenika kršeći čl. 3., ta odredba zajedno s općom dužnošću države prema čl. 1. Konvencije da „svakom pod svojom jurisdikcijom osigura prava i slobode definirane.. u Konvenciji“, implicira da treba postojati učinkovita istraga.³⁶ Da bi istraga bila učinkovita u praksi, preduvjet je da država donese kaznenopravne odredbe kojima se kažnjavaju postupci u suprotnosti sa čl. 3.³⁷ Takva istraga treba dovesti ka identifikaciji i kažnjavanju odgovornih osoba. Ako to ne bi bio slučaj, opća pravna zabrana mučenja i nečovječnog i ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja bi bila neučinkovita u praksi, što bi značilo da bi hipotetski govoreći državni predstavnici mogli praktički neometano zloupotrebljavati svoja prava.³⁸

Kako bi se pravedno kompenzirala povreda čl. 3. na nacionalnoj razini Sud tvrdi da je, uz temeljitu i učinkovitu istragu, potrebno da država dodijeli prema potrebi pravednu naknadu podnositelju zahtjeva, ili mu barem pruži mogućnost da traži i dobije naknadu za štetu koju je pretrpio kao rezultat zlostavljanja.³⁹ U slučajevima namjernog zlostavljanja, povreda čl. 3. ne može se otkloniti samo dodjelom naknade žrtvi.⁴⁰ To je tako jer, ako bi vlasti mogle ograničiti svoju reakciju na slučajeve namjernog zlostavljanja od strane državnih službenika na puko plaćanje odšteta, a da pritom ne poduzimaju dovoljno u smislu procesuiranja i kaznene odgovornosti, bilo bi moguće da u nekim slučajevima, kao što je već par puta navedeno, agenti države koji zloupotrebljavaju prava onih pod svojom kontrolom, prođu nekažnjeno. U takvom bi slučaju opća pravna zabrana mučenja i nečovječnog i ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja, unatoč svojoj fundamentalnoj važnosti, bila neučinkovita u praksi.⁴¹

³⁴ ESLJP, 23380/09 od 28.9.2015., Bouyid protiv Belgije, ECHR 2015, t. 88.

³⁵ ESLJP, 22978/05 od 1.6.2010., Gäfgen protiv Njemačke, ECHR 2010, t. 108.

³⁶ ESLJP, 22978/05 od 1.6.2010., Gäfgen protiv Njemačke, ECHR 2010, t. 117.

³⁷ *Ibidem.*

³⁸ ESLJP, 24760/94 od 28.10.1998., Assenov i drugi protiv Bugarske, ECHR 1998-VII, t. 102.

³⁹ ESLJP, 22978/05 od 1.6.2010., Gäfgen protiv Njemačke, ECHR 2010, t. 118.

⁴⁰ *Ibidem.*

⁴¹ *Ibidem.*, t. 119.

Kako bi se navodi o zlostavljanju mogli uzeti u obzir trebali bi biti potkrijepljeni odgovarajućim dokazima. Za ocjenu takvih dokaza primjenjuje se standard dokazivanja „izvan razumne sumnje“, ali takav dokaz može proizlaziti i iz dovoljno jakih, jasnih i neproturječnih predmnijeva. Slijedom navedenog može se doći do zaključka ako je osoba bila dobrog zdravstvenog stanja prije nego li je odvedena u pritvor, tužena država treba pružiti dovoljno uvjerljivo objašnjenje za pogoršanje takvog zdravstvenog stanja, odnosno za nastanak bilo kakvih ozljeda.⁴² Tako primjerice Sud navodi u presudi Bouyid protiv Belgije: „Sud je nadalje istaknuo da kada policijski službenici pljusnu pojedince koji se u potpunosti nalaze pod njihovom kontrolom dolazi do ozbiljnog napada na osobno dostojanstvo. Pljuska značajno utječe na osobu pogotovo ako je usmjerena na lice zato što lice izražava osobnost, manifestira socijalni identitet te predstavlja centar osjetila uz pomoć kojih se komunicira s drugima. Sudu je za postojanje ponižavajućeg postupanja iz čl. 3. Konvencije, dovoljno da žrtva smatra da je ponižena. Sudu je nedvojbeno da čak i pljuska čiji cilj nije bio zlostavljanje i koja nije uzrokovala dugotrajne posljedice može za pojedinca biti ponižavajuća. Ovo posebice kada je policijski službenik pljusnuo pojedinca koji se nalazio pod njegovom kontrolom budući da se u takvom slučaju pojedinac u odnosu na policijskog službenika nalazi u podređenom položaju. Činjenica da su žrtve znale da je takvo postupanje nezakonito također može u njima izazvati osjećaj nepravde i nemoći. Štoviše, takvi pojedinci se nalaze u situaciji u kojoj očekuju od policije da ih štiti. Pljuskanjem podnositelja, policijski službenici su se narugali svojoj službi.“⁴³

3. KRITERIJI ZA PROCJENU UČINKOVITOSTI ISTRAGE

Kriteriji učinkovite istrage detaljno su razrađeni kroz judikaturu Suda u posljednjih dvadesetak godina. Kroz navedenu judikaturu Sud je postavio određene standarde koje država treba ispuniti kako bi se istraga smatrala učinkovitom.⁴⁴ Kriteriji su posebice razrađeni u nedavnim presudama Armani da Silva vs. UK⁴⁵ i Nicolae Virgiliu protiv Rumunjske⁴⁶ u vidu čl. 2. Konvencije, te Bouyid⁴⁷ u vidu čl. 3. Konvencije. Bez obzira pod kojim se člankom

⁴² *Ibidem.*

⁴³ ESLJP, 23380/09 od 28.9.2015., Bouyid protiv Belgije, ECHR 2015.

⁴⁴ Đurđević, Zlata, *op. cit.* u bilj. 7, str. 107.

⁴⁵ ESLJP, 5878/08 od 30.3.2016., Armani da Silva protiv Ujedinjenog Kraljevstva, ECHR 2016, vidi t. 231 i 232.

⁴⁶ ESLJP, 41720/13 od 25.6.2019., Nicolae Virgiliu Tănase protiv Rumunjske, ECHR 2019, vidi t. 165-168.

⁴⁷ ESLJP, 23380/09 od 28.9.2015., Bouyid protiv Belgije, ECHR 2015., vidi t. 118-122.

razrađuju povrede kriteriji su uglavnom jednaki.⁴⁸ Tako Sud naglašava u presudi Mustafa Tunc protiv Turske:

„Prema stavu Suda, da bi se istraga mogla smatrati učinkovitom u smislu članka 2. Konvencije, mora prvenstveno biti „odgovarajuća“, odnosno tijekom istrage moraju biti utvrđene sve relevantne činjenice te kad je to moguće, ona mora dovesti do identifikacije i kažnjavanja počinitelja. Nadalje, nadležne vlasti moraju „poduzeti sve razumne mjere putem kojih će pribaviti i osigurati dokaze u predmetnom slučaju“. Zaključci istrage posebice moraju biti „utemeljeni na neovisnoj, objektivnoj i temeljitoj analizi predmeta“. Nadležna tijela koja provode istragu moru biti „neovisna od ostalih osoba koje bi na bilo koji način mogle biti povezane s predmetom i to ne samo u hijerarhijskom nego i u praktičnom smislu“. Isto tako, istraga mora biti provedena „pravodobno i žurno“. Istraga mora biti „dostupna obitelji žrtve u onoj mjeri u kojoj je to potrebno za zaštitu njihovih prava“. Štoviše, istraga u određenoj mjeri mora biti „povrgnuta i oku javnosti.“⁴⁹

Kako bi zabrana mučenja, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja bila učinkovita u praksi, istraga navoda o takvoj povredi mora ispunjavati određene kriterije, odnosno mora biti učinkovita, temeljita i neovisna. Kriterij učinkovitosti se smatra ispunjenim ako je istraga dovela do utvrđivanja svih relevantnih okolnosti i kažnjavanja počinitelja, ali navedeno ne znači da istraga uvijek mora dovesti do takvog rezultata jer to nije realno za očekivati iz niza okolnosti. Navedeni kriterij mora biti poduprijet zahtjevom temeljitosti koji od državnih službenika traži da poduzmu sve razumne i dostupne korake u utvrđivanju relevantnog činjeničnog stanja.⁵⁰ *„Praksa ESLJP-a pokazala je da postupak može postati neučinkovit i u stadijima postupka pred sudom te da u tim slučajevima dolazi do povrede prava na učinkovitu istragu i suđenja u razumnom roku. Zbog toga nema nikakva opravdanja osiguravati i propisivati pravna sredstva za učinkovitost postupka samo u fazama postupka koje provodi državni odvjetnik, nego ih je potrebno proširiti i na stadije postupka koje provodi sud.“⁵¹*

Tako pojam učinkovite istrage Sud ne tumači samo na način da obuhvati prethodni postupak, već i fazu izvan službene istrage, odnosno cjelokupni postupak kao cjelinu,

⁴⁸ Turković, Ksenija. Viljac Herceg, Franka, *op. cit.* u bilj. 9, str. 274.

⁴⁹ ESLJP, 24014/05 od 14.4.2015., Mustafa Tunc i Fecire Tunc protiv Turske.

⁵⁰ Bagić, Snježana, Standardi učinkovite istrage/kaznenog postupka Ustavnog suda Republike Hrvatske, u: Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), vol. 26, broj 2/2019, str. 352.

⁵¹ Novokmet, Ante. Sršen, Zoran, *op. cit.* u bilj. 5, str. 296.

uključujući i suđenje. Svaki stadij od pokretanja do završetka postupka treba zadovoljiti zahtjeve pozitivne obveze za zaštitu pojedinaca putem prava.⁵² Takvo stajalište je izneseno u presudi Ali i Ayse Duran protiv Turske: „*Zahtjevi članaka 2. i 3. nisu ograničeni na fazu službene istrage, ako je ona dovela do pokretanja postupka pred domaćim sudovima: u postupku u cjelini, uključujući i njegovu raspravnu fazu, moraju se ispuniti uvjeti pozitivne obveze zaštite života putem zakona i zabrane zlostavljanja. Iako nema apsolutne obveze prema kojoj bi se svi kazneni progoni trebali okončati osudom ili izricanjem neke određene kazne, domaći sudovi ni u kojim okolnostima ne bi smjeli biti spremni dopustiti da kaznena djela kojima se ugrožava život i teški napadi na tjelesni i moralni integritet prođu nekažnjeno.*“⁵³

U tekstu dalje slijedi detaljniji prikaz kriterija učinkovite istrage kroz analizu hrvatskih presuda u dijelovima koji su relevantni za potrebe ovog rada.

3.1. Presude protiv RH

3.1.1. Đurđević protiv RH, zahtjev br. 52442/09, presuda od 19. srpnja 2011. (konačna 19. listopada 2011.)

Tako primjerice, u ovom predmetu Sud uzima kao nedostatak neovisnosti činjenicu da je došlo do odbačaja kaznene prijave od strane državnog odvjetnika bez poduzimanja ikakvih daljnjih radnji u smislu provjere istinitosti izvješća koja su podnesena od strane policije.⁵⁴

Postupak pred Sudom pokreću podnositelji zahtjeva supružnici Đ.Đ. i K.Đ. te njihov sin D.Đ. Dana 16. lipnja 2009. oko 21 sat i 30 minuta ispred restorana nakon verbalnog zlostavljanja izbija tučnjava koja prestaje nedugo nakon dolaska policije. Policija u postaju privodi D.Đ. zajedno s njegovim bratom Z.Đ. i još nekoliko sudionika tučnjave. U srpnju policija podnosi prekršajne prijave protiv nekoliko sudionika tučnjave, uključujući i D.Đ. koji je zbog maloljetnosti u posebnom postupku bio osuđen radi sudjelovanja u tučnjavi. 16. lipnja 2009. oko 22 sata i 30 minuta policija je prekršajno prijavila K.Đ., majku D.Đ. i Z.Đ. radi remećenja javnog reda i mira zbog prijetnji i vrijeđanja policijskih službenika. Nadležnoj policijskoj postaji dostavljena je dokumentacija u kojoj stoji da je K.Đ. 17. lipnja 2009.

⁵² Batistić Kos, Vesna, *op. cit.* u bilj. 13, str. 123.

⁵³ ESLJP, 42942/02 od 8.4.2008., Ali i Ayşe Duran protiv Turske, ECHR 2008, t. 61.

⁵⁴ Turković, Ksenija, Viljac Herceg, Franka, *op. cit.* u bilj. 9, str. 276.

pregledana te su utvrđeni podljevi na prsima, glavi i rukama, a njenome sinu D.Đ. podljevi i oguljotine na glavi te podljevi na nosu. K.Đ. je podnijela kaznenu prijavu protiv dvojice policijskih službenika radi zlostavljanja pri obavljanju javne službe ili ovlasti⁵⁵. Kaznenu prijavu je državni odvjetnik odbacio zbog nedostatka dokaza. Nedugo nakon K.Đ. podnosi optužni prijedlog protiv dvojice policijskih službenika radi navedenog napada 16. lipnja 2009. U ožujku sud je utvrdio da ni nakon dopune podnesci nisu udovoljavali ZKP-om propisanoj formi.⁵⁶

U odnosu na incident od 16. lipnja 2009. oko 21 sat i 30 minuta Sud je ocjenjujući dopuštenost zahtjeva naglasio kako čl. 3. Konvencije nameće državi obvezu osiguranja kaznenopravnih odredbi koje imaju odvratajući učinak od počinjenja kaznenih djela protiv integriteta osobe, kao i uspostavljanje učinkovitih mehanizama prevencije, suzbijanja i kažnjavanja ako se takve odredbe prekrše što bi imalo za posljedicu da bi država bila odgovorna za povredu čl. 3. Konvencije ako primjena odgovarajućih kaznenopravnih odredbi nije osigurala učinkovitu zaštitu prava u konkretnom slučaju. *„S druge strane, samo se po sebi razumije da se obveza države iz članka 1. Konvencije ne može protumačiti na način da je država obvezna kroz svoj pravni sustav jamčiti da jedna osoba prema drugoj nikada ne postupa na neljudski i ponižavajući način, niti da, u slučaju da i postupa, kazneni postupak nužno treba imati za posljedicu nametanje određene sankcije. Da bi se država mogla smatrati odgovornom, mora se, prema mišljenju Suda, dokazati da domaći pravni sustav, a osobito kazneno pravo primjenjivo na okolnosti predmeta, ne pruža praktičnu i djelotvornu zaštitu prava zajamčenih člankom 3.“*⁵⁷

Sud je naglasio kako je policija obavila razgovore s nekoliko osoba uključenih u incident, kao i da je pokrenula prekršajni postupak u kojemu su osuđeni M.Š. i ostali sudionici, ali ne i D.Đ. koji je u posebnom postupku proglašen krivim. Protiv prvostupanjske odluke D.Đ. nije uložio žalbu te je sukladno svemu navedenom Sud zaključio kako su državne vlasti ispunile svoju procesnu obvezu iz čl. 3. Konvencije. Na temelju toga Sud zahtjev u tome dijelu smatra očito neosnovanim te ga odbija.⁵⁸

⁵⁵ „Kazneno djelo zlostavljanja u obavljanju službe ili javne ovlasti čini službena osoba koja u obavljanju službe ili javne ovlasti drugoga zlostavi, uvrijedi ili se prema njemu postupa na način koje vrijeđa ljudsko dostojanstvo.“ ESLJP, 52442/09 od 19.7.2011., Đurđević protiv Hrvatske, t.28.

⁵⁶ Krapac, Davor *et. al.*, Presude Europskog suda za ljudska prava (ur. Đurđević, Zlata; Ivičević Karas, Elizabeta). Zagreb: Pravni fakultet, 2013., str. 153.

⁵⁷ ESLJP, 52442/09 od 19.7.2011., Đurđević protiv Hrvatske, t. 51.

⁵⁸ Krapac, Davor *et. al.*, *op. cit.* u bilj. 58, str. 152

S obzirom na incident od 16. lipnja, oko 22 sata i 30 minuta, hrvatska Vlada je tvrdila kako zahtjev smatra očito nedopuštenim jer podnositelji zahtjeva nisu poduzeli kazneni progon počinitelja, niti su podnijeli tužbu za naknadu štete, niti su pokrenuli upravni postupak. Sukladno navedenim Vlada tvrdi kako nisu iscrpili sva raspoloživa pravna sredstva. U odnosu na navedene tvrdnje Vlade, Sud ističe da se pod obvezom iscrpljivanja domaćih pravnih sredstava smatra iscrpljivanje postojećih djelotvornih, dostupnih i dostatnih pravnih sredstava. „*Sud ponavlja kako temeljem članka 35. stavka 1. Konvencije može rješavati zahtjev tek nakon što su iscrpljena sva domaća pravna sredstva. Svrha članka 35 je da se državama ugovornicama da prilika spriječiti ili ispraviti povrede za koje se navodi da su ih počinile, prije nego se ti navodi podnesu njemu. Obveza iscrpljenja domaćih pravnih sredstava traži da se podnositelj zahtjeva posluži uobičajenim pravnim sredstvima koja su djelotvorna, dostatna i dostupna u odnosu na svoje prigovore prema Konvenciji. Da bi bilo djelotvorno, pravno sredstvo mora moći izravno ispraviti pobijano stanje stvari.*“⁵⁹

Iz navedenog proizlazi da se mora provesti djelotvorna istraga u slučaju kada postoji vjerodostojna tvrdnja pojedinca da mu je povrijeđeno pravo iz čl. 3. „*Sud nadalje ponavlja da u slučajevima kad pojedinac ima zahtjev o kojemu se može raspravljati temeljem članka 3. Konvencije, pojam djelotvornog pravnog sredstva za sobom povlači temeljitu i djelotvornu istragu od strane države koja može dovesti do otkrivanja i kažnjavanja odgovornih. Sud je u mnogo navrata presudio da se ovaj zahtjev ne može zadovoljiti samo pokretanjem građanskog postupka.*“⁶⁰ Kao što je rečeno mogućnost podnošenja tužbe pred upravnim sudom, kao ni mogućnost podnošenja tužbe za naknadu štete u građanskom postupku, ne mogu biti nadomjestaj obvezi države da provede učinkovitu istragu. Na temelju svega navedenog Sud je zahtjev proglasio dopuštenim.⁶¹

Kako bi Sud ocijenio osnovanost zahtjeva treba prvo utvrditi ulazi li određeno postupanje pod opseg primjene čl. 3. Konvencije, odnosno treba dosegnuti „minimalan stupanj težine“, a takva procjena ovisi od slučaja do slučaja.⁶² „*Ocjena tog minimalnog stupnja je relativna: ona ovisi o svim okolnostima predmeta, kao što su narav i kontekst postupanja, njegovo trajanje, tjelesne i duševne posljedice, a u nekim slučajevima i spol, dob i zdravstveno stanje žrtve.*“⁶³

⁵⁹ ESLJP, 52442/09 od 19.7.2011., Đurđević protiv Hrvatske, t. 61.

⁶⁰ ESLJP, 52442/09 od 19.7.2011., Đurđević protiv Hrvatske, t. 62.

⁶¹ Krapac, Davor *et. al.*, *op. cit.* u bilj. 58, str. 152.

⁶² *Ibidem* str. 153.

⁶³ ESLJP, 52442/09 od 19.7.2011., Đurđević protiv Hrvatske, t. 73.

Nečovječnim je Sud presudio postupanje koje je unaprijed smišljeno, primjenjivano bez prestanka i koje je prouzročilo stvarne tjelesne ozljede ili intenzivne duševne patnje. Ponižavajućim Sud smatra postupanje koje je u žrtvama pobudilo osjećaj straha, tjeskobe ili podređenosti, ono koje ih može učiniti poniženima i omalovažiti te slomiti tjelesni ili psihički otpor.⁶⁴

S obzirom na navode da su policijski službenici na navedeni incident od 16. lipnja oko 22 sata i 30 minuta bili izvan službe, oni su se predstavili kao „policija“ te izuzev svoje službene dužnosti nisu imali drugog razloga za intervenciju. Radi toga na ovaj incident treba gledati kao na navode o policijskom zlostavljanju. S obzirom na policijsku djelatnost Sud je ponovio kako policija ima pravo uporabiti silu u obavljanju svoje dužnosti radi sprječavanja kaznenih djela, očuvanja reda i mira, hvatanja počinitelja te svoje zaštite ili zaštite drugih osoba. Takva sila se treba upotrijebiti samo ako je nužna i razmjerna, u protivnom dolazi do narušavanja ljudskog dostojanstva i uglavnom predstavlja povredu čl. 3.⁶⁵

Sud ističe da država ima obvezu provođenja službene istrage, koja treba dovesti do identificiranja i kažnjavanja odgovornih osoba, kada postoji vjerodostojna tvrdnja da je pojedincu povrijeđeno pravo od strane policije ili državnih službenika. U istrazi se trebaju prikupiti određeni dokazi o incidentu, koji uključuju iskaze svjedoka te forenzične dokaze. Navedeni dokazi trebaju biti prikupljeni temeljitom istragom. Također, istraga treba ocijeniti je li uporaba sile u konkretnom slučaju bila opravdana. U konkretnom predmetu može se zaključiti prema priloženoj medicinskoj dokumentaciji da postoji razumna sumnja da su ozljede nastale uporabom sile od strane policije. Stoga, podnesene prijave predstavljaju vjerodostojne navode koji državi nameću obvezu provođenja učinkovite istrage. Jedinu istragu u navedenom predmetu su proveli policijski službenici iz iste policijske jedinice koji su podvrgnuti istom zapovjednom lancu, kao i policijski službenici za koje se navodi da su ozlijedili podnositelje zahtjeva. Prema tome se dovodi u pitanje koliko je takva istraga neovisna. S obzirom na to da je državno odvjetništvo odbacilo kaznenu prijavu isključivo na temelju policijskog izvješća bez da je ispitalo svjedoke očevice ili naložilo vještačenje ozljeda, Sud navodi kako je i državnom odvjetništvu nedostajalo određene transparentnosti i neovisnosti. Također, policija je propustila ispitati podnositeljicu zahtjeva, kao i policijske službenike za koje se smatra da su bili upleteni u incident, a državni je odvjetnik svoje zaključke utemeljio na iskazima dvoje svjedoka koji

⁶⁴ Krapac, Davor *et. al.*, *op. cit.* u bilj. 58, str. 152.

⁶⁵ *Ibidem.*

nisu bili suglasni. Na temelju svega navedenog Sud je došao do zaključka da nije došlo do provedbe učinkovite istrage od strane nacionalnih vlasti u vezi navoda o policijskom zlostavljanju, te zaključuje kako je došlo do povrede procesne obveze čl. 3. Konvencije.⁶⁶

3.1.2. Dolenec protiv RH, zahtjev br. 25282/06, presuda od 26. studenoga 2009.

Podnositelj zahtjeva osuđen je na kaznu zatvora zbog više kaznenih djela krađe i teške krađe, a zatvorsku kaznu je, nakon boravka u zatvoru u Varaždinu, služio u drugim zatvorskim ustanovama u Hrvatskoj, gdje se žalio da je smješten u istu prostoriju s pušačima, iako je sam nepušač. Također, žalio se na prenapučenost te nedostatak liječničke skrbi s obzirom da je osoba koja boluje od PTSP-a te poremećaja osobnosti. Uz to, žalio se i na zatvorske čuvare da su mu nanijeli fizičke ozljede u nezakonitoj i prekomjernoj uporabi fizičke sile prema njemu.⁶⁷

S obzirom na dopuštenost navedenog zahtjeva, Vlada je prije svega zatražila da se prigovori s obzirom na čl. 3. Konvencije proglase nedopuštenima zbog toga što nisu iscrpljena domaća pravna sredstava kao i zbog propuštanja šestomjesečnog roka za podnošenje zahtjeva. Prema Zakonu o izvršavanju kazne zatvora podnositelju zahtjeva je na raspolaganju bilo više pravnih sredstava za zaštitu s obzirom na koje se prvo trebao javiti zatvorskoj upravi, što je propustio učiniti, već se izravno javio sucu izvršenja. S obzirom na praksu Suda kada je podnositelju zahtjeva pružena mogućnosti da se koristi s više pravnih sredstava za zaštitu, kako bi se ispunila obveza iscrpljenja pravnih sredstava dovoljno je da podnositelj iskoristi pravno sredstvo koje je razumno s obzirom na njegovu povredu prava i koje će doprinijeti rješenju njegovih pritužbi po Konvenciji. Ako podnositelj ima na raspolaganju korištenje više pravnih sredstava, Sud će obvezu iscrpljivanja domaćih pravnih sredstava tumačiti u korist podnositelja zahtjeva ako nije očito koje je sredstvo djelotvornije jer se od podnositelja zahtjeva ne može očekivati da iskoristi i ostala sredstva koja su mu na raspolaganju ako njihova djelotvornost vjerojatno nije veća od već iskorištenog pravnog sredstva. Prema analizi Suda podnositelj se u ovome slučaju žalio i sucima izvršenja i nadležnim zatvorskim upravnim tijelima, te je je podnositelj na zadovoljavajući način upotrijebio pravna sredstva koja se odnose na njegove prigovore o zatvorskim uvjetima, nedostatak medicinske skrbi te zlostavljanje od strane zatvorskih čuvara.⁶⁸

⁶⁶ *Ibidem* str. 153-154.

⁶⁷ *Ibidem* str. 69.

⁶⁸ *Ibidem*, str. 70-71.

Apsolutna zabrana propisana čl. 3. Konvencije jedna od temeljnih vrijednosti demokratskog društva, što i sam Sud ističe u više navrata. „Kao što je Sud presudio u već više navrata, u članak 3. Konvencije ugrađena je jedna od najvažnijih temeljnih vrijednosti demokratskoga društva. Taj članak u apsolutnom smislu zabranjuje mučenje ili nečovječno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje, bez obzira na okolnosti i ponašanje žrtve.“⁶⁹ Kao što je već prethodno spomenuto da bi određeno postupanje potpalo pod domašaj čl. 3. Konvencije, ono mora imati „minimalan stupanj težine“ čija je ocjena relativna i ovisi o mnogo čimbenika u koje se ubrajaju i trajanje postupanja, tjelesne i fizičke posljedice. Čimbenici koji utječu na to se prosuđuju od slučaja do slučaja, a jedan od čimbenika je i svrha postupanja, osobito ako se postupalo s ciljem ponižavanja ili omalovažavanja žrtve. No, Sud napominje kako se može ustvrditi povreda čl. 3. iako je takve svrhe nedostajalo.⁷⁰

S obzirom na navode podnositelja o policijskom zlostavljanju bitno je za naglasiti kako takve tvrdnje moraju biti potkrijepljene odgovarajućim dokazima. Takve dokaze Sud ocjenjuje na temelju standarda dokazivanja izvan razumne sumnje, ali i takav dokaz može proizlaziti iz dovoljno jakih, neproturječnih zaključaka ili sličnih neosporenih predmnijeva o činjenicama. Za osobu koja je u dobrom zdravstvenom stanju bila lišena slobode, te je u vrijeme puštanja na slobodu ozlijeđena, država treba pružiti objašnjenje takvih ozljeda, u protivnom se otvara pitanje primjene čl. 3 Konvencije. Također, Sud napominje da se to načelo proteže i na zatvorenike pošto su lišeni slobode i pod nadzorom zatvorske uprave. Primjena prekomjerne fizičke sile prema takvim osoba predstavlja povredu dostojanstva i potpada pod opseg čl. 3. Konvencije.⁷¹

Navedena načela se odnose na materijalnu povredu čl. 3. Konvencije, a takva povreda nastaje kada osobe, čiji su postupci pod odgovornošću države ponašaju, postupaju protivno čl. 3. Ako podnositelj zahtjev uspije u podnošenju dokaza o zlostavljanju tada se teret dokazivanja prebacuje na državu, odnosno država bi u tom slučaju trebala pružiti uvjerljivo objašnjenje za nastanak ozljeda. Sud je u ovome predmetu zaključio da nije došlo do materijalne povrede čl. 3. s obzirom da podnositelj zahtjeva nije pružio uvjerljive dokaze za navedene tvrdnje o zlostavljanju.⁷²

⁶⁹ ESLJP, 25282/06 od 26.11.2009., Dolenec protiv Hrvatske, t.129.

⁷⁰ Krapac, Davor *et. al.*, *op. cit.* u bilj. 58, str. str. 71.

⁷¹ *Ibidem*, str. 73.

⁷² *Ibidem*.

Kada je iznesena vjerodostojna tvrdnja pojedinca o zlostavljanju od strane državnih agenata protivnom čl. 3., tada takva tvrdnja, u sklopu s općom obvezom države iz čl. 1 Konvencije⁷³, povlači za sobom obvezu države da provede učinkovitu istragu po službenoj dužnosti koja bi posljedično trebala dovesti do otkrivanja i kažnjavanja odgovornih osoba. Takva istraga treba podlijegati određenim minimalnim standardima koje Sud opisuje kao „*uvjet da istraga bude neovisna, nepristrana i da podliježe javnoj kontroli, te da nadležne vlasti moraju postupati s uzornom revnošću i promptnošću.*“⁷⁴ Navedena istraga treba biti temeljita što ujedno uključuje ozbiljne napore države kako pri utvrđenju događaja, tako i pri zatvaranju istrage. Odluke se ne bi smjele temeljiti na brzopletim ili neutemeljenim zaključcima, te bi se u istrazi trebale poduzeti sve mjere za osiguranje dokaza. „*Vlasti trebaju poduzeti sve razumne mjere koje su im na raspolaganju kako bi osigurale dokaze koji se odnose na incident, uključujući između ostalog i iskaze očevidaca i forenzične dokaze. Svaka manjkavost u istrazi koja dovodi u pitanje mogućnost utvrđenja uzroka ozljeda ili identiteta osoba koje su za to odgovorne nosi rizik neispunjenja tog standarda.*“⁷⁵

Ako država ne ispuni ove uvjete u provođenju istrage dolazi do postupovne povrede čl. 3. Konvencije. Bitno je napomenuti kako je ovdje teret dokazivanja, za razliku kod utvrđivanje materijalne povrede, za podnositelja zahtjeva manji. To se očituje u činjenici da obveza istrage može nastati čak i ako tvrdnja o materijalnoj povreda nije potkrijepljena dostatnim dokazima, kao što je riječ u ovom predmetu.⁷⁶

U konkretnom slučaju Sud je došao do zaključka da provedene istrage o incidentima nisu odgovarale navedenim standardima, odnosno nisu bile neovisne, temeljite ni učinkovite. Zatvorsko osoblje uključeno u incident je sastavljalo pisana izvješća za upravitelja zatvora, što bi samo po sebi predstavljalo manjak neovisnosti u istrazi. Također, pisane izvješća i usmene iskaze zatvorskog osoblja uključenog u incident je razmatrao hijerarhijski nadređen upravitelj zatvora. Kako bi se stekao dojam neovisnosti u istrazi, Sud smatra kako je ispitivanje dokaza i uzimanje iskaza trebao provoditi sudac izvršenja Županijskog suda u Varaždinu, koji je ujedno i ignorirao navode podnositelja zahtjeva. Stoga Sud zaključuje kako je došlo do povrede čl. 3. Konvencije s obzirom na njegov postupovni aspekt.⁷⁷

⁷³ „*Visoke ugovorne stranke osigurat će svakoj osobi pod svojom jurisdikcijom prava i slobode određene u odjeljku I. ove Konvencije*“, Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, (Narodne novine, MU, br. 6/99), čl. 1.

⁷⁴ ESLJP, 25282/06 od 26.11.2009., Dolenec protiv Hrvatske, t. 144.

⁷⁵ *Ibidem*, t. 145.

⁷⁶ Krapac, Davor *et. al.*, *op. cit.* u bilj. 58, str. 74.

⁷⁷ *Ibidem*.

3.1.3. Mađer protiv RH, zahtjev br. 56185/07, presuda od 21. lipnja 2011.

Podnositelj zahtjeva žalio se na loše postupanje policijskih službenika prema njemu te se Sudu obratio ističući materijalnu i procesnu povredu čl. 3. Konvencije, pritužujući se na nečovječno postupanje od strane policije dok je bio na zadržavanju u policijskoj postaji.⁷⁸

S obzirom na dopuštenost zahtjeva, Vlada prigovara dopuštenosti pritužbe ističući da podnositelj nije ispunio zahtjev šestomjesečnog roka, niti je iscrpio dostupna pravna sredstva.⁷⁹ „U pravilu, rok od šest mjeseci teče od dana donošenja konačne odluke u procesu iscrpljivanja domaćih pravnih sredstava. Kada je, međutim, od početka jasno da podnositelj zahtjeva nema na raspolaganju nikakvo djelotvorno pravno sredstvo, taj rok teče od dana donošenja akata ili mjera kojima se prigovara, ili od datuma saznanja za taj akt, njegov učinak na ili njegove negativne posljedice za podnositelja zahtjeva. Članak 35. stavak 1. ne može biti tumačen niti na način koji bi zahtijevao da podnositelj zahtjeva obavijesti Sud o svome prigovoru prije nego što je njegov položaj u vezi toga pitanja konačno riješen na domaćoj razini. Dakle, kada sam podnositelj zahtjeva iskoristi očigledno postojeće pravno sredstvo i tek nakon toga postane svjestan okolnosti koje to pravno sredstvo čine nedjelotvornim, može biti primjereno, u svrhu članka 35. stavka 1., smatrati da rok od šest mjeseci teče od datuma kad je podnositelj zahtjeva postao svjestan ili trebao postati svjestan tih okolnosti.“⁸⁰

Sud želi reći kako u smislu povreda čl. 3. Konvencije žrtva povrede treba biti ažurna u praćenju tijeka istražnog postupka kako bi mogla poduzeti određene korake kada postane, ili nakon što je trebala postati, svjesna nedostataka u pogledu učinkovitosti istražnog postupka.⁸¹ Sud je, prihvaćajući navode podnositelja da je tijekom kaznenog postupka više puta istakao zlostavljanje od strane policijskih službenika, što je i spomenuo u ustavnoj tužbi, zaključio kako se podnositelj obratio unutar šestomjesečnog roka.⁸² Također, Sud je utvrdio da je podnositelj ispunio i obvezu da o zlostavljanju obavijesti nadležna tijela, pošto se podnositelj zahtjeva pritužio na zlostavljanje policije tijekom prvostupanjskog postupka, te je navedene pritužbe istaknuo kako i u žalbi na prvostupanjsku presudu, tako i u ustavnoj tužbi.⁸³

S obzirom na osnovanost zahtjeva što se tiče materijalne povrede čl. 3. Sud je prihvatio navode podnositelja. „Podnositelj zahtjeva je tvrdio da je po svom dolasku u Policijsku upravu

⁷⁸ Krapac, Davor *et. al.*, *op. cit.* u bilj. 58, str. 135-137.

⁷⁹ *Ibidem*, str. 137.

⁸⁰ ESLJP, 56185/07 od 21.6.2011., Mađer protiv Hrvatske, t. 83.

⁸¹ Krapac, Davor *et. al.*, *op. cit.* u bilj. 58, str. 137.

⁸² *Ibidem*.

⁸³ *Ibidem*, str. 138.

Zagrebačku kratko nakon 6 sati ujutro dana 1. lipnja 2004. godine bio odveden u sobu za ispitivanje i da je tamo držan do 4. lipnja 2004. godine. Cijelo je to vrijeme bio prisiljen sjediti na stolcu bez spavanja, hrane ili liječničke pomoći za bolesti kao što su dijabetes, srčani problemi i visoki krvni tlak. Tijekom ispitivanja policijski su ga službenici stalno pljuskali po licu, udarali u glavu teškom bilježnicom, a kad je pao na pod, nogama su ga udarali po cijelom tijelu, uslijed čega je zadobio povrede, uključujući trajnu povredu trtice.⁸⁴ Kako je nedostajala bilo kakva policijska evidencija o načinu boravka podnositelja zahtjeva u policijskoj postaji, Sud je, osobito negativno vrednujući takav nedostatak, iz toga razloga odlučio prihvatiti navode podnositelja.⁸⁵

Što se tiče ispunjenja pozitivne obveze provođenja učinkovite službene istrage, Sud objašnjava na sljedeći način: „Obveza provesti istragu *"nije obveza rezultata nego sredstava"*: svaka istraga ne mora nužno biti uspješna ili dovesti do zaključka koji se podudara s tražiteljevim opisom događaja, međutim, ona treba u načelu biti prikladna da dovede do utvrđivanja činjenica predmeta i, ako se dokaže da su navodi istiniti, do identifikacije i kažnjavanja odgovornih.“⁸⁶ Također, objašnjava kakva istraga treba biti, te na kakvim zaključcima se trebaju temeljiti odluke. „Istraga ozbiljnih navoda o zlostavljanju mora biti temeljita. To znači da vlasti uvijek moraju ozbiljno nastojati utvrditi što se dogodilo i, ne bi se smjele oslanjati na brzoplete ili neutemeljene zaključke radi zatvaranja istrage, niti bi takve zaključke smjele koristiti kao temelj za donošenje odluka. Moraju poduzeti sve razumne raspoložive korake radi osiguranja dokaza koji se tiču incidenta, uključujući, između ostalog, detaljnu izjavu navodne žrtve, izjave svjedoka očevidaca, forenzičke dokaze i, kada je to prikladno, dodatna liječnička uvjerenja, prikladna dati cjelovit i točan zapis ozljeda te objektivnu analizu medicinskih nalaza, osobito glede uzroka ozljeda. Svaki nedostatak istrage koji podriva njenu sposobnost utvrđivanja uzroka ozljeđivanja ili odgovorne osobe predstavlja rizik da ovaj standard neće biti zadovoljen. Istraga ozbiljnih navoda o zlostavljanju mora biti brza. Konačno, mora postojati dovoljan element javne kontrole istrage ili njenih rezultata, osobito, u svim predmetima podnositelj prigovora mora imati djelotvoran pristup istražnom postupku.“⁸⁷

U konkretnom slučaju Sud je najprije ispitao je li podnositelj zahtjeva obavijestio nadležne vlasti o navodnom zlostavljanju te je utvrdio da je podnositelj uspješno ispunio svoju

⁸⁴ ESLJP, 56185/07 od 21.6.2011., Mađer protiv Hrvatske, t. 93.

⁸⁵ Krapac, Davor *et. al. op. cit.* u bilj. 58, str. 138.

⁸⁶ ESLJP, 56185/07 od 21.6.2011., Mađer protiv Hrvatske, t. 111.

⁸⁷ *Ibidem*, t. 112.

dužnost, kako tijekom kaznenog postupka, tako i u ustavnoj tužbi.⁸⁸ Zatim je Sud trebao ispitati je li država ispunila svoju postupovnu dužnost provođenja učinkovite istrage, te je došao do zaključka kako država nije nikada otvorila službenu istragu o navodima podnositelja zahtjeva, a istraga koja je bila otvorena je imala za cilj utvrditi je li podnositelj zahtjeva imao u prisutnosti svog branitelja tijekom ispitivanja.⁸⁹ Zaključno, Sud je utvrdio kako je nastala povreda postupovnog aspekta čl. 3. s obzirom da službena istraga nije bila niti otvorena, a tako nije niti mogla ispuniti određene standarde učinkovite istrage.⁹⁰

3.1.4. Mafalani protiv RH, zahtjev br. 32325/13, presuda od 9. srpnja 2015

Podnositelj zahtjeva pritužio se na povredu čl. 3. Konvencije navodeći da su ga policijski službenici zlostavljali prilikom uhićenja te ujedno i zadržavanja u policijskoj postaji. Također, pritužuje se i na neučinkovitost cjelokupne istrage.⁹¹ Sud je i u ovom predmetu istaknuo da ako se osoba nalazi u pritvoru ili pod kakvom drugom vrstom kontrole policije, ako se pojave ozljede za vrijeme takvoga boravka, onda dolazi do jake presumpcije da je ta osoba bila podvrgnuta zlostavljanju.⁹² Sud je konstatirao da nije sporno da je podnositelj zadobio ozljede u kontaktu s policijom te je zaključio da su dovoljno ozbiljne da ulaze pod opseg čl. 3. Konvencije.⁹³

Što se tiče istrage zlostavljanja, Sud navodi da u takvoj istrazi podnositelji zahtjeva imaju obvezu revnosti, a takva obveza ima dva usko povezana aspekta. Jedan aspekt je dužnost podnositelja zahtjeva da što prije kontaktiraju domaće vlasti u vezi s napretkom istrage, odnosno imaju obvezu revno im se javljati jer svako odugovlačenje može dovesti do kompromitiranja istrage. Takva obveza žurnog kontaktiranja domaćih vlasti ovisi o okolnostima svakog pojedinog slučaja. Tako Sud dolazi do zaključka da odgoda podnositelja zahtjeva u podnošenju prigovora nije od utjecaja ako su vlasti znale, ili morale znati, da je pojedinac bio podvrgnut zlostavljanju. Pogotovo ako se zlostavljanje dogodilo u prisutnosti policijskog službenika. Obveza državnih tijela da obave istragu u tom slučaju postoji i bez izričitog prigovora podnositelja zahtjeva.⁹⁴

⁸⁸ Krapac, Davor *et. al.*, *op. cit.* u bilj. 58, str. 140.

⁸⁹ *Ibidem.*

⁹⁰ *Ibidem.*

⁹¹ ESLJP, 32325/13 od 9.7.2015., Mafalani protiv Hrvatske, t. 65.

⁹² *Ibidem.*, t. 70.

⁹³ *Ibidem.*, t. 71.

⁹⁴ *Ibidem.*, t. 77-78.

Drugi aspekt obveze revnosti se odnosi na dužnost podnositelja zahtjeva da podnesu zahtjev Sudu čim postanu svjesni, ili čim su trebali postati svjesni, da istraga nije učinkovita. Takav trenutak teško je precizno ocijeniti te on ovisi o okolnostima svakog pojedinog slučaja. Sud napominje, ako osobe žele podnijeti tužbu radi neučinkovitosti istrage da nepotrebno ne odgađaju podnošenje takvog zahtjeva. No, ako postoji određeni kontakt podnositelja zahtjeva s vlastima u vezi napretka istrage, ili ako ima određenih pozitivnih naznaka u vidu napretka istražnih radnji, tada se pitanje odgađanja podnositelja da podnese zahtjev neće ni otvoriti. U konkretnom slučaju Sud je zaključio kako je nakon uhićenja podnositelja bilo vidnih naznaka o zlostavljanju. Vlasti su trebale biti upozorene na mogućnosti zlostavljanja iz liječničkog pregleda podnositelja zahtjeva, kao i iz izjava podnositelja zahtjeva istražnom sucu u kojima navodi da je ozlijeđen. S obzirom na takve okolnosti obveza provođenja istrage se javlja u ranijoj fazi i to bez izričitog prigovora podnositelja zahtjeva. Takva obveza proizlazi iz čl. 3. Konvencije koji zahtijeva pokretanje službene istrage u predmetima u kojima je moglo doći do zlostavljanja.⁹⁵

Stoga, Sud dolazi do zaključka kako odgoda podnošenja zahtjeva nije bila ključna s obzirom da su vlasti bile u prilici saznati za mogućnosti zlostavljanja. Također, psihološki učinci zlostavljanja od strane državnih službenika može biti čimbenik pri odlučivanju je li odgoda bila ključna.⁹⁶ „*S tim u vezi, Sud je već potvrdio da psihološki učinci zlostavljanja naneseni od strane predstavnika države također mogu ugroziti sposobnost žrtava da se žale na pretrpljeno zlostavljanje, pa tako mogu predstavljati značajnu prepreku pravu na obeštećenje žrtava mučenja i drugih zlostavljanja. Takvi čimbenici mogu imati takav učinak na žrtvu koji je onemogućuje u tome da poduzme potrebne korake kojima bi bez odgode pokrenula postupak protiv počinitelja.*“⁹⁷

S obzirom na navedene okolnosti predmeta zaključeno je da je postojala obveza provođenja istrage navodnog zlostavljanja podnositelja zahtjeva. Sud je nadalje zaključio kako je takva istraga provedena unutar istog zapovjednog lanca policijske jedinice koja je bila umiješana u incident. Takvo provođenje istrage ne može ispuniti zahtjev institucionalne, hijerarhijske i praktične neovisnosti. Sud je došao do zaključka kako vlasti nisu imale namjeru

⁹⁵ *Ibidem*, t. 79-81.

⁹⁶ *Ibidem*, t. 81.

⁹⁷ *Ibidem*, t. 82.

provesti neovisnu i učinkovitu istragu te navodi kako je došlo do proceduralne povrede čl. 3. Konvencije.⁹⁸

Sud ponavlja ako pojedinac koji je dobrog zdravlja izađe iz pritvora s ozljedama na tijelu onda država ima obvezu pružiti uvjerljivo objašnjenje za nastanak takvih ozljeda. U protivnom dolazi do povrede čl. 3. Konvencije. Isto takvo načelo dolazi do primjene kad do navodnog zlostavljanja dolazi pri uhićenju podnositelja zahtjeva.⁹⁹

Što se tiče primjene sile od strane policijskih službenika pri uhićenju, čl. 3. ne zabranjuje uporabu sile, ali takva sila treba biti strogo neophodna. U tom slučaju dolazi do primjene kriterija stroge proporcionalnosti gdje uporaba takve sile treba biti razmjerna i nužna ovisno o okolnostima svakog pojedinog slučaja. Također, u svakom slučaju je bitno procijeniti bi li osoba imala razloga opirati se uhićenju, pobjeći ili sakriti dokaze. Neovisno o tome svako pribjegavanje sili od strane policijskih službenika, koje nije nužno s obzirom na ponašanje osobe, umanjuje ljudsko dostojanstvo te predstavlja kršenje prava iz čl. 3. Konvencije. Također, ako se može pretpostaviti da su neke od ozljeda nastale za vrijeme uhićenja, na Sudu je da procijeni jesu li takve ozljede nastale uporabom sile koja je bila nužno potrebna da se osoba obuzda.¹⁰⁰

Sud u konkretnom slučaju dolazi do zaključka da su državne vlasti uporabile prekomjernu silu koja je bila nerazmjerna s obzirom na ponašanje podnositelja zahtjeva. Također, dolazi do zaključka kako vlasti nisu na zadovoljavajući način osporile navode podnositelja zahtjeva s obzirom da domaća istraga nije dovela do razjašnjenja okolnosti uhićenja, kao ni je li sila upotrijebljena pri uhićenju bila nužna. S obzirom na navedeno Sud navodi kako je u konkretnom slučaju došlo kako do proceduralne, tako i do materijalne povrede čl. 3 Konvencije.¹⁰¹

3.1.5. V.D. protiv Hrvatske, zahtjev br. 15526/10, presuda od 8. studenoga 2011.

Podnositelj zahtjeva žalio se na navodno zlostavljanje od strane policije kao i na neučinkovitu provedbu istrage, odnosno na kršenje čl. 3. Konvencije.¹⁰²

⁹⁸ *Ibidem*, t. 99, 104.-105.

⁹⁹ *Ibidem*, t. 119.

¹⁰⁰ *Ibidem*, t. 120-121.

¹⁰¹ *Ibidem*, t. 125-127.

¹⁰² ESLJP, 15526/10 od 8.11.2011., V.D. protiv Hrvatske, t. 43.

Država u ovome slučaju prigovara da podnositelj zahtjeva nije iskoristio sva dostupna pravna sredstva, odnosno da nije podnio tužbu za naknadu štete protiv policijskih službenika ili države. S obzirom na to Sud napominje kako se samim plaćanjem naknade štete ne može ispuniti postupovna obveza države koja se odnosi na provođenje učinkovite službene istrage. Također napominje kako se pokretanjem građanskog postupka ne može doći do identifikacije i utvrđivanja kaznene odgovornosti počinitelja. „*Nadalje, obveza države ugovornice iz članka 3. Konvencije da provede istragu koja može dovesti do identifikacije i kažnjavanja odgovornih u slučajevima zlostavljanja mogla bi ostati iluzorna ukoliko je, u odnosu na prigovore temeljene na tom članku, podnositelj obvezan iscrpiti pravno sredstvo koje dovodi samo do naknade štete.*“¹⁰³ Temeljem navedenoga podnositelj nije bio obvezan podnijeti građansku tužbu da bi ispunio zahtjev iscrpljenja domaćeg pravnog sredstva.

Sud ponavlja opća načela u vidu čl. 3. Konvencije. „*Sud ponavlja kako, da bi spadalo u domašaj članka 3., zlostavljanje mora doseći minimalni stupanj težine. Ocjena tog minimalnog stupnja je relativna: ona ovisi o svim okolnostima predmeta, kao što su narav i kontekst postupanja, njegovo trajanje, tjelesne i duševne posljedice, a u nekim slučajevima i spol, dob i zdravstveno stanje žrtve.*“¹⁰⁴ Također ponavlja ako postoji vjerodostojna tvrdnja o zlostavljanju pojedinca da treba provesti učinkovitu službenu istragu. Takva istraga treba biti temeljita i djelotvorna u smislu da se utvrdi odgovorna osoba, kao i da se može utvrditi je li došlo do uporabe prekomjerne sile od strane policijskih službenika. „*Sud je nebrojeno puta utvrdio da kad je osoba ozlijeđena dok je u pritvoru ili se na drugi način nalazi pod kontrolom policije, svaka takva ozljeda daje razloga za jaku presumpciju da je ta osoba bila podvrgnuta zlostavljanju. Na državi leži teret da ponudi prihvatljivo objašnjenje nastanka tih ozljeda, a ako to ne učini, to dovodi do jasnog pitanja iz članka 3. Konvencije*“¹⁰⁵ Vlasti se ne bi trebale bazirati na neutemeljene zaključke, niti na takvim zaključcima temeljiti svoje odluke. Također, trebaju poduzeti sve mjere potrebne kako bi se osigurali dokazi.¹⁰⁶ Da bi se istraga smatrala djelotvornom nije dovoljna samo institucionalna ili hijerarhijska neovisnost, već se traži i stvarna neovisnost. Traži se da osobe koje su zadužene za provođenje istrage i one koje ju provode, budu neovisne od osoba koje su sudjelovale u incidentu.¹⁰⁷

¹⁰³ *Ibidem*, t. 49.

¹⁰⁴ *Ibidem*, t. 61.

¹⁰⁵ *Ibidem*, t. 74.

¹⁰⁶ *Ibidem*, t. 64.

¹⁰⁷ *Ibidem*, t. 65.

Sud je došao do zaključka kako u konkretnom slučaju vlasti nisu mogle pružiti dovoljno uvjerljive argumente za nastanak podnositeljevih ozljeda stoga Sud smatra državu odgovornom za nečovječno i ponižavajuće postupanje temeljem čl. 3. Konvencije.¹⁰⁸

S obzirom da vlasti nisu uložile dovoljne napore kako bi utvrdile je li došlo do prekomjerne uporabe sile Sud smatra da je u ovom konkretnom slučaju došlo i do povrede postupovnog dijela čl. 3. Konvencije.¹⁰⁹

3.2. Neovisnost

Sud posebice naglašava, ako postoji osnovani zahtjev da su u povredi prava umiješani državni agenti, da osobna nadležna za provedbu istrage mora biti nezavisna od osoba za koje se implicira da su umiješane u događaj. Takva nezavisnost treba biti potpuna, odnosno i u pravu i u praksi. Misli se na hijerarhijsku, odnosno institucijsku nezavisnost, te praktičnu nezavisnost. Što bi značilo da službenici koji su umiješani u događaj ne smiju sudjelovati u prikupljanju dokaza, niti biti uključeni u prethodni postupak, a osobito je bitno da istražitelji ne dolaze iz iste jedinice čiji su službenici podvrgnuti istrazi. Kao indikacija očite pristranosti vlasti može poslužiti činjenica da vlasti snažno ustraju na svojoj interpretaciji događaja, bez istraživanja alternativnih mogućnosti, kako predlažu tužitelji.¹¹⁰

Sud traži zadovoljenje uvjeta institucionalne nezavisnosti i u slučajevima kada postoji veliki vremenski period između događaja u koji su umiješani službenici institucije i vremena kada je provedena istražna radnja. Praktična nezavisnost nadopunjuje institucionalnu kroz osiguranje da se u istrazi automatski ne uzimaju istinitim i točnim izvješća državnih agenata bez da se provedu dodatne radnje ispitivanja točnosti. Kao rezultat toga istražitelji bi trebali napraviti profesionalnu i neovisnu procjenu dokaza da bi se mogao zadovoljiti uvjet nezavisnost.¹¹¹

¹⁰⁸ *Ibidem*, t. 78-79.

¹⁰⁹ *Ibidem*, t. 83., 85.

¹¹⁰ Batistić Kos, Vesna, *op. cit.* u bilj. 13, str. 114-115.

¹¹¹ *Ibidem*, str. 117.

3.3. Adekvatnost istrage

Jedan od osnovnih ciljeva učinkovite istrage je dovođenje do utvrđivanja i kažnjavanja odgovornih osoba, a kako bi došlo do toga cilja istraga treba biti adekvatna.¹¹² U definiciji Suda: „*To znači da mora biti sposobna dovesti do identifikacije i kažnjavanja odgovornih. ... Svaki propust u istrazi koji dovodi u pitanje sposobnost identificiranja počinitelja može ugroziti poštovanje tog standarda.*“¹¹³ Adekvatnost kao takva zapravo označava sve raspoložive pravce istrage koji na kraju dovode do utvrđivanja i kažnjavanja počinitelja.¹¹⁴

3.4. Detaljnost i brižljivost

Kako bi istraga ispunila zahtjev učinkovitosti ona mora biti opsežna te biti u mogućnosti obuhvatiti i one pozadinske okolnosti koje bi bile relevantne u konkretnom slučaju, a koje bi mogle uključivati rasističke ili diskriminatorne razloge.¹¹⁵ Europski odbor za sprječavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja¹¹⁶ (u daljnjem tekstu: CPT) naglašava u svom 14. Općem izvješću kako istraga treba biti provedena na sveobuhvatan i detaljan način.¹¹⁷ Ovaj kriterij je prisutan u mnogobrojnoj praksi Suda, pa tako primjerice u presudi Jordan protiv UK, Sud naglašava kako se pri provođenju istrage trebaju poduzeti svi dostupni razumni koraci kako bi se osigurali dokazi bitni za incident.¹¹⁸ Propust da se upotrijebe sva dostupna sredstva dovodi u pitanje zadovoljenje standarda, međutim manjkavost istrage ne mora nužno upućivati na namjeru zataškavanja uključenosti državnih agenata u incident, već se mogu odnositi i na nespretnost, ili potkapacitiranost istražnih vlasti.¹¹⁹

Kako bi se ispunio navedeni kriterij Sud opisuje kako države trebaju poduzeti razumne i dostupne korake, a Sud prilikom ocjenjivanja razumnosti mjera samostalno procjenjuje koliki

¹¹² Batistić Kos, Vesna, *op. cit.* u bilj. 13, str. 107.

¹¹³ ESLJP, 26307/95 od 8.4.2004., Tahsin Acar protiv Turske, ECHR 2004-III, t. 223.

¹¹⁴ Batistić Kos, Vesna *op. cit.* u bilj. 13, str. 108.

¹¹⁵ Batistić Kos, Vesna, *op. cit.* u bilj. 13, str. 109.

¹¹⁶ CPT je tijelo osnovano Europskom konvencijom za sprječavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja. Nadograđuje se na čl. 3. Konvencije kojim se osigurava da „nitko neće biti podvrgnut mučenju ili nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju“. Ona kao tijelo predstavlja ne-sudski preventivni mehanizam za zaštitu osoba lišenih slobode nadopunjujući rad Suda, a to čini organizacijom posjeta mjestima gdje borave osobe lišene slobode kako bi ocijenio postupanje prema tim osobama. Ta ocjena se vrši slanjem izvješća državi nakon provedenog posjeta. Vijeće Europe: CPT ukratko. <https://www.coe.int/hr/web/cpt/about-the-cpt> (16.9.2023.)

¹¹⁷ Batistić Kos, Vesna, *op. cit.* u bilj. 13, str. 109.

¹¹⁸ *Ibidem*, str. 109-110.

¹¹⁹ *Ibidem*, str. 110.

teret vlasti moraju podnijeti s obzirom da Sud prepoznaje kako istraga može predstavljati izazov državnim vlastima.¹²⁰ Za utvrđivanje okolnosti pod kojima su se zbila ubojstva ili zlostavljanje temeljni je način svjedočenje, koje treba biti provedeno s posebnom marljivošću.¹²¹ Primjerice, u slučaju Jularić protiv Hrvatske Sud je utvrdio propust u ispitivanju svjedoka, kao i u identifikaciji, stoga Sud napominje potrebu za poduzimanjem svih nužnih koraka jer propust samo nekih može dovesti do neučinkovitosti cijele istrage.¹²² Također, do neučinkovitosti cijele istrage može dovesti izostanak vlasti da pribave svjedočenje očevidaca ili drugih dokaza, prevladavanje kulture unutar koje se smatra da se policijsko postupanje ne može preispitivati, kao i ispitivanje svjedoka ili očevidaca na neodgovarajući način.¹²³

3.5. Žurnost postupanja

Zahtjev učinkovitosti istrage proteže za sobom element promptnosti i razumne ekspeditivnosti kako bi dostupni dokazi dobili na količini i kvaliteti. Promptni odgovor državnih vlasti supstancijalan je za održavanje povjerenja javnosti u vladavinu prava, kao i za suzbijanje mišljenja javnosti da vlasti trpe nezakonita djela. Bitno je za naglasiti kako Sud uvažava činjenicu da u istrazi mogu postojati prepreke i poteškoće koje usporavaju napredak istrage, unatoč tome istraga treba završiti u razumnom vremenu.¹²⁴

Tako Sud naglašava u predmetu McKerr protiv UK: „*Mora se prihvatiti da mogu postojati prepreke ili poteškoće koje sprječavaju napredak u istrazi u određenoj situaciji. Međutim, promptni odgovor nadležnih tijela u istrazi uporabe smrtonosne sile može se općenito gledajući smatrati esencijalnim u održavanju povjerenja javnosti u vladavinu prava i sprječavanje bilo kakvih privida da vlasti toleriraju nezakonite radnje.*“¹²⁵

Hoće li se istraga smatrati dovoljno promptnom ovisi prvenstveno o određenim okolnostima svakog pojedinog slučaja, kao i o ozbiljnosti optužbe. Bitno je za naglasiti da se zahtjev promptnosti proteže i kod inicijalnog otvaranja istrage. Primjerice, Sud je ustanovio da

¹²⁰ *Ibidem.*

¹²¹ *Ibidem.*

¹²² *Ibidem*, str. 111.

¹²³ *Ibidem.*

¹²⁴ Batistić Kos, Vesna, *op. cit.* u bilj. 13, str. 117.

¹²⁵ „*It must be accepted that there may be obstacles or difficulties which prevent progress in an investigation in a particular situation. However, a prompt response by the authorities in investigating a use of lethal force may generally be regarded as essential in maintaining public confidence in their adherence to the rule of law and in preventing any appearance of collusion in or tolerance of unlawful acts.*“, ESLJP, 28883/95 od 4.5.2001., Mckerr protiv Ujedinjenog Kraljevstva, ECHR 2001-III, t. 114.

je otvaranje istrage mjesec dana nakon počinjenog ubojstva neprihvatljivo. Također, učestala odgađanja istrage mogu dovesti do kašnjenja i negativnih posljedica za podnositelje zahtjeva. Tako je Sud došao do zaključka kako je istraga koja je promptno započeta, a prekinuta na pet dana, ipak neučinkovita s obzirom da u više od pet dana nakon događaja nije učinjen nikakav konkretan napredak u istrazi.¹²⁶

Sud je u predmetima V.D. protiv Hrvatske¹²⁷ i Mafalani protiv Hrvatske¹²⁸ eksplicitno ponovio opća načela u odnosu na čl. 3. Konvencije. Sud tako napominje da ako pojedinac iznese vjerodostojnu tvrdnju da je pretrpio ozbiljno zlostavljanje od strane nadležnih vlasti, takva odredba skupa s općom dužnošću države iz članka 1. Konvencije da „svakoj osobi pod svojom jurisdikcijom osigura prava i slobode određene u ... Konvenciji“ stvara obvezu provođenja djelotvorne službene istrage.¹²⁹

3.6. Nadzor javnosti

Element javne kontrole istrage bitan je čimbenik za održavanje povjerenja javnosti u vladavinu prava kao i za suzbijanje dojma da vlasti toleriraju poduzimanje nezakonitih radnji. Takoreći, trebala bi postojati dovoljna razina javne kontrole istrage kako bi se osiguralo postojanje odgovornosti nadležnih, kako u teoriju, tako i u praksi. Međutim, neki istražni materijali trebaju biti zaštićeni od oka javnosti iz razloga povjerljivosti. Javna kontrola kao takva ne bi se trebala koristiti na način da ugrožava temeljna prava stranaka, niti da podriva svrhovitost istrage. Unatoč značajnosti javne kontrole ipak se svjedocima optužbe mora pružiti element anonimnosti ako se time ne ugrožava pravo na obranu.¹³⁰

Koliko će biti snažna razina javne kontrole ovisi o okolnostima svakog pojedinačnog slučaja. Unatoč tome, bližnji žrtve trebaju biti uključeni u proces u nužnoj razini kako bi se osigurali njihovi legitimni interesi. Bližnjima žrtve može se osigurati učinkovito sudjelovanje

¹²⁶ Batistić Kos, Vesna, *op. cit.* u bilj. 13, str. 117.-119.

¹²⁷ ESLJP, 15526/10 od 8.11.2011., V.D. protiv Hrvatske, vidi t. 63-65.

¹²⁸ ESLJP, 32325/13 od 9.7.2015., Mafalani protiv Hrvatske, vidi t. 94-96.

¹²⁹ Bagić, Snježana, *op. cit.* u bilj. 52, str. 352.

¹³⁰ Batistić Kos, Vesna, *op. cit.* u bilj. 13, str. 119.

u postupku i putem besplatne pravne pomoći¹³¹, ako je takva nužna.¹³² Žrtva, odnosno uža obitelj žrtve, treba biti uključena u postupak u mjeri da bude obaviještena o postojanju istrage te da se vodi postupak protiv počinitelja. Istražna tijela nisu u obvezi udovoljavati svakom zahtjevu koje postavi žrtva ili bližnji žrtve.¹³³

Okolnosti slučaja mogu zahtijevati da se istraga provede pod budnijim okom javnosti, odnosno da su javno dostupna određena izvješća bitna za provođenje istrage dok će u nekim slučajevima biti dovoljno zadržati tajnost istrage uz objavljivanje izvješća.¹³⁴

3.7. Uključenost podnositelja

Žrtve trebaju biti u pravilu uključene u postupak da se zadovolje njihovi legitimni interesi, u smislu da su obaviještene u vezi sa statusom njihovih zahtjeva, napretkom istražnog postupka, izvršenjem sudskih odluka i ostalih mjera poduzetih u vidu popravljivanja štete počinjene žrtvi.¹³⁵

Kako je već napomenuto, država žrtvama treba osigurati sudjelovanje u postupku u opsegu nužnom da se zadovolje žrtvini legitimni interesi. Tako i Sud naglašava da izraz učinkovitog sredstva obuhvaća učinkoviti pristup podnositelja zahtjeva istražnom postupku. U jednoj od presuda Sud je kritizirao istragu smrti jer podnositelj nije bio u mogućnosti sudjelovati u postupku istrage svoga sina. Propust je utvrđen jer su državne vlasti propustile informirati podnositelja kako slučaj neće biti podnesen kaznenim sudovima, te da se istraga uopće neće ni provoditi.¹³⁶

U slučaju gdje je sudjelovanje žrtve i članova žrtvine obitelji u postupku predviđeno domaćim pravom, tada postoji i obveza države da osigura pravnu pomoć u nužnoj mjeri da bi

¹³¹Besplatna pravna pomoć regulirana je Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći, Narodne novine br. [143/2013](#), [98/2019](#). Svrha pravne pomoći je osigurati jednakosti svih pred zakonom i ravnopravnost u zastupanju pred sudom. Pravna pomoć se sastoji od primarne i sekundarne pravne pomoći. Primarnu pravnu pomoć pružaju pravne klinike, udruge, upravna tijela županija i Gradski ured za opću upravu Grada Zagreba. Sekundarnu pravnu pomoć pružaju odvjetnici. Pravna pomoć se uglavnom sastoji od pružanja općih pravnih informacija, pravnih savjeta, sastavljanja podnesaka i zastupanja pred sudom. Vidjeti više na: <https://gov.hr/hr/besplatna-pravna-pomoc/1114> (13.07.2023.)

¹³² Batistić Kos, Vesna, *op. cit.* u bilj. 13, str. 119.

¹³³ Turković, Ksenija. Viljac Herceg, Franka, *op. cit.* u bilj. 9, str. 281.

¹³⁴ *Ibidem*, str. 119-120.

¹³⁵ Đurđević, Zlata, *op. cit.* u bilj. 7, str. 107.

¹³⁶ Batistić Kos, Vesna, *op. cit.* u bilj. 13, str. 120.

se osigurali njihovi legitimni interesi. Tako država treba pružiti mogućnost da u svim stadijima postupka postoje zaštitne mjere za očuvanje psihološkog integriteta žrtava i svjedoka.¹³⁷

Opisani kriteriji međusobno su zavisni jedni o drugima te tek ispunjenjem svih može doći do sveobuhvatne učinkovite istrage. Ako istraga dovede do pokretanja postupka pred domaćim sudovima tada cijeli postupak mora zadovoljiti navedene kriterije učinkovitosti istrage, a zadaća je Suda da kontrolira nedostatke kaznenog progona koji mogu potencijalno dovesti do narušenja učinkovitosti istrage da dovede do pravilnog utvrđivanja okolnosti slučaja ili odgovornih osoba.¹³⁸

4. IZVRŠENJE PRESUDA

Obveza izvršenja presuda država članica, odnosno pravna obvezatnost konačne presude Suda, proizlazi iz čl. 46. Konvencije¹³⁹ prema kojemu se države obvezuju podvrgnuti konačnoj presudi Suda. Bitno je za naglasiti kako učinci pojedine presude djeluju *inter partes*, odnosno ograničeni su na stranke koje su sudjelovale u sporu.¹⁴⁰ Nadzor nad izvršenjem presuda u rukama je Odbora ministara Vijeća Europe¹⁴¹ (u daljnjem tekstu: Odbor).

Pojam izvršenja presude u sebi obuhvaća nekoliko sastavnih elemenata, a od kojih je jedan izvršenje određene presude kao i poduzimanje određenih pojedinačnih ili općih mjera, te navedeni nadzor izvršenja koji je u okviru djelatnosti Odbora. Kao istoznačan pojam može se koristiti implementacija presuda, no implementacija se shvaća kao širi pojam jer u sebi obuhvaća primjenu razvijenih standarda i načela u praksi Suda u odnosu na treće zemlje.¹⁴²

¹³⁷ *Ibidem*, str. 121.

¹³⁸ Turković, Ksenija. Viljac Herceg, Franka, *op. cit.* u bilj. 9, str. 274.

¹³⁹ „Visoke se ugovorne stranke obvezuju da će se podvrgnuti konačnoj presudi Suda u svakom sporu u kojem su stranke. (...) Konačna presuda Suda dostavlja se Odboru ministara, koji nadzire njezino izvršenje.“ Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, (Narodne novine, MU, br. 6/99), čl. 46. st. 1., st. 2.

¹⁴⁰ Burić, Zoran, Obveza izvršenja konačnih presuda Europskog suda za ljudska prava - u povodu odluke i rješenja Ustavnog suda Republike Hrvatske broj U-III/3304/2011 od 23. siječnja 2013., Zagrebačka pravna revija, vol. 2, broj 1/2013, str. 110.

¹⁴¹ „Odbor ministara je glavno izvršno tijelo donošenja odluka te svojevrzni čuvar temeljnih vrijednosti Vijeća Europe. Okuplja ministre vanjskih poslova država članica. (...) Treći stup Konvencije je Odbor ministara koji kao kolektivno političko tijelo nadzire izvršenje presuda.“ Ministarstvo vanjskih i europskih poslova. Vijeće Europe: Općenito o Vijeću Europe, <https://mvep.gov.hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi/multilateralne-organizacije-i-inicijative/vijece-europe-21909/21909> (25.07.2023.)

¹⁴² Konforta, Marijana, Implementacija presuda Europskog suda za ljudska prava, u: Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), vol. 24, broj 2/2017, str. 274.

U odnosu na mjere koje država može poduzeti za obvezu izvršenja presude dijele se na dodjelu pravične naknade štete, te poduzimanje pojedinačnih ili općih mjera.¹⁴³

Isplata pravične naknade štete jedna je od najčešćih obveza koje država ugovornica treba ispuniti sukladno čl 41. Konvencije koji glasi: „*Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci.*“¹⁴⁴ Do dosuđivanja pravične naknade uglavnom dolazi nakon utvrđivanja povrede Konvencije, no to ne znači da će navedena naknada uvijek biti dodijeljena iako je došlo do utvrđenja povrede Konvencije. Što bi značilo da će u pojedinim slučajevima biti dostatno samo utvrđenje da je došlo do povrede.¹⁴⁵

Kod pojedinačnih mjera u cilju je otkloniti konkretnu povredu prava koju je pojedinac doživio tako da zapravo dođe do povrata u stanje kakvo je bilo prije povrede Konvencije, odnosno krajnji je cilj pojedinačnih mjera *restitutio in integrum*, do kojeg dolazi ako priroda povrede to dozvoljava. Svrha općih mjera bila bi sprječavanje budućih povreda, a provode se putem promjene sudske ili upravne prakse, zakonodavnih izmjena, različitih pravila o postupanju te edukacija o Konvenciji. Za razliku od pojedinačnih mjera koje su usmjerene na pojedinca, opće mjere su usmjerene prema državi ugovornici.¹⁴⁶

Prikladnost poduzetih mjera ocjenjuje se s obzirom na utvrđeni uzrok povrede, a u djelokrugu je Odbora da ocijeni jesu li poduzete mjere proporcionalne povredi. Za ocjenu navedene prikladnosti Sudu se trebaju podastrijeti određeni dokazi, a primjerice kod zakonodavnih izmjena države imaju obvezu obrazložiti kako će navedene izmjene u budućnosti sprječavati povrede. Hoće li država poduzeti pojedinačne ili opće mjere ovisi o svakom pojedinom slučaju i konkretnim okolnostima tog slučaja. Poduzete pojedinačne ili opće mjere države podnose u akcijskim izvješćima i planovima. Akcijski plan bi bio dokument koji obuhvaća mjere koje je država poduzela, ili namjerava poduzeti, u sklopu izvršenja presude Suda. Zajedno s mjerama akcijski plan ujedno treba obuhvatiti i rokove unutar kojih će se navedene mjere poduzeti. Država pojašnjava koje je mjere poduzela, ili zašto mjere više nije

¹⁴³ Burić, Zoran, *op. cit.* u bilj. 142, str. 112.

¹⁴⁴ Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, (Narodne novine, MU, br. 6/99)

¹⁴⁵ Burić, Zoran, *op. cit.* u bilj. 142, str. 112.

¹⁴⁶ *Ibidem*, str. 113.

potrebno poduzimati, u akcijskim izvješćima. Ako mjere nije potrebno poduzimati država preskače podnošenje akcijskih planova¹⁴⁷ i odmah podnosi akcijsko izvješće^{148, 149}

Bitno je za napomenuti kako se akcijski planovi i izvješća međusobno ne isključuju te se zato mogu i kombinirati. Iz temeljnih definicija planova i izvješća može se nazrijeti i njihova temeljna svrha, koja je da odgovorne države naznače što je potrebno poduzeti za učinkovito izvršenje presude, kao i jesu li poduzete određene mjere.¹⁵⁰

4.1. Promjene u zakonodavstvu

U važećem tekstu Zakona o kaznenom postupku, a nakon izmjena iz prosinca 2013¹⁵¹., vraćen je rok od 30 dana za podnošenje zahtjeva za obnovu postupka. Takav zahtjev se podnosi nakon konačnosti presude Suda u kojemu je Republika Hrvatska učinila povredu konvencijskog prava radi provođenja nepravičnog postupka, ili je pak povrijedila žrtvina prava tako što nije provela učinkovitu istragu. U takvom slučaju na državi je obveza plaćanja odštete žrtvi, kao i provođenje ponovnog postupka. Naime, s ovakvim rokom od 30 dana ako žrtva sama ne podnese zahtjev za obnovu postupka dolazi do situacije da će na snazi ostati nepravične presude jer na državi nije obveza da sama inicira provođenje obnove postupka. Takvo uređenje bilo je opravdano činjenicom da je, do tog trenutka, bio zabilježen samo jedan slučaj u kojemu žrtva nije pravovremeno podnijela zahtjev za obnovu postupka, a to je predmet Mađer protiv Hrvatske gdje je država počinila povredu zabrane nečovječnog i ponižavajućeg postupanja, kao i povredu prava na pravični postupak.¹⁵²

Za žrtvu i oštećenika uvedeno je instancijsko pravno sredstvo iz čl. 206. a. prema kojemu imaju pravo na obavijest od državnog odvjetnika o poduzetim radnjama povodom

¹⁴⁷ „Pod akcijskim planom (Action Plan) razumije se plan u kojem su utvrđene mjere koje odgovorna država namjerava poduzeti u izvršenju presude, uključujući i okvirni vremenski raspored njihova poduzimanja. Ako je moguće, u planu se utvrđuju sve potrebne mjere za izvršenje presude. Međutim, ako nije moguće odmah utvrditi sve potrebne mjere, u planu se navode svi koraci koji će se poduzeti da bi se potrebne mjere utvrdile, uključujući i vremenski raspored za poduzimanje tih koraka. Planovi se moraju ažurirati kad god je to potrebno.“ Omejec, Jasna, Izvršenje presuda i odluka Europskog suda za ljudska prava, u: Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 2012, str. 1932.

¹⁴⁸ „Pod akcijskim izvješćem (Action Report) razumiju se informacije u kojima odgovorna država iznosi pregled mjera koje je poduzela u izvršenju presude i/ili njezino obrazloženje zašto nema potrebe za poduzimanjem daljnjih mjera.“ Omejec, Jasna, *op. cit.* u bilj. 149 str. 1932.

¹⁴⁹ Konforta, Marijana, *op. cit.* u bilj. 144, str. 279-280.

¹⁵⁰ Omejec, Jasna, *op. cit.* u bilj. 149, str. 1933.

¹⁵¹ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku (NN 145/2013).

¹⁵² Đurđević, Zlata, Rekonstrukcija, judicijalizacija, konstitucionalizacija, europeizacija hrvatskog kaznenog postupka v. novelom ZKP/08: prvi dio?, u: Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb 2013, str. 350-351.

prijave te pravo na podnošenje pritužbe državnom odvjetniku prema čl. 206.b. Također, dolazi do izmjena u vidu sudske kontrole odugovlačenja postupka koja nije predviđena za žrtvu, već jedino za okrivljenika, a radi se o podnošenju prigovora sucu istrage radi odugovlačenja postupka. Ovdje se zakonodavac odlučio samo za kontrolu nezakonitog provođenja kaznenog postupka, a ne i pokretanja. Što bi značilo da sud ne kontrolira rješenje o odbačaju kaznene prijave, već samo rješenje o provođenju istrage. S obzirom na sudsku zaštitu odugovlačenja postupka prema okrivljeniku ona je sužena samo na izvide za kaznena djela za koja je predviđena kazna zatvora do pet godina, ne i za teža.¹⁵³

Neke od općih mjera koje su provedene kako bi se spriječilo zlostavljanje od strane policije, povodom predmeta V.D. protiv Hrvatske, uključuju izmjenu Zakona o kaznenom postupku 2017.¹⁵⁴ kako bi se prevenirala prekomjerna uporaba sile i osigurao neovisan nadzor nad provedbom istrage o navodima o policijskom zlostavljanju. Navedenim izmjenama također se zabranjuje policijskim službenicima ispitivanje osumnjičenika putem neformalnog ispitivanja. Nadalje, osumnjičenici imaju pravo tražiti prisustvo branitelja od trenutka kad su stekli status osumnjičenika. Također, razgovor s osumnjičenikom treba biti snimljen audio-vizualnim uređajem. Kako bi se osigurala učinkovita istraga Ustavni je sud 2014¹⁵⁵ izmijenio Poslovnik kako bi se omogućilo nalaganje tijelima kaznenog progona provedbu određenih postupovnih radnji usmjerenih na identifikaciju počinitelja i dodjelu naknade štete žrtvi. Ojačana je i uloga Pravosudne inspekcije Ministarstva pravosuđa te je uspostavljen Integrirani sustav za upravljanje sudskim predmetima. Izmjenama Zakona o policijskim ovlastima¹⁵⁶ propisano je da u slučaju sumnje na kazneno djelo počinjeno od strane policijskog službenika istražne radnje provodi druga ustrojstvena jedinica.¹⁵⁷

U sklopu općih mjera, provedenih povodom predmeta Dolenec protiv RH, Zakonom o Nacionalnom preventivnom mehanizmu za sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja¹⁵⁸ uspostavljeno je neovisno tijelo čija je zadaća sprečavanje zlostavljanja osoba lišenih slobode. Poslove Nacionalnog preventivnog mehanizma provodi pučki pravobranitelj. Nadalje, prema Zakonu o izvršavanju kazne zatvora

¹⁵³ *Ibidem*, str. 331-332.

¹⁵⁴ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku, (NN 70/2017).

¹⁵⁵ Poslovnička odluka o izmjenama i dopunama Poslovnika Ustavnog suda Republike Hrvatske, (NN 37/2014).

¹⁵⁶ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o policijskim poslovima i ovlastima, (NN 92/2014).

¹⁵⁷ <https://hudoc.exec.coe.int/#{%22tabview%22:%22document%22,%22execidentifier%22:%22004-10183%22%22}}>, (09.10.2022.)

¹⁵⁸ Zakon o Nacionalnom preventivnom mehanizmu za sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja, (NN 18/2011).

2013¹⁵⁹ zatvorenicima je pružena mogućnost podnošenja pisanog prigovora sucu izvršenja radi zlostavljanja u zatvoru kao i na odluke zatvorskog osoblja u vidu kojih nije pružena mogućnost sudske zaštite. Također, izmjenama Zakona o kaznenom postupku iz 2013 propisano je da se tjelesna ozljeda koja je nanesena od strane državnih službenika tretira kao počinjenje teškog kaznenog djela te se takva istraga treba pokrenuti po službenoj dužnosti.¹⁶⁰

5. ZAKLJUČAK

Neučinkovita istraga policijskog zlostavljanja odnosi se na neadekvatno provođenje postupka od strane policijskih vlasti ili drugih nadležnih institucija prilikom ispitivanja optužbi o policijskom zlostavljanju. Naime, radi se o situacijama gdje država ne ispunjava obvezu provođenja temeljite, nepristrane i transparentne istrage. Razni su faktori koji mogu dovesti do neučinkovite provedbe istrage. Neki od njih mogu uključivati nedostatak financijskih, ljudskih ili tehničkih resursa, neovisnost istražitelja od političkih i ostalih vanjskih utjecaja, nedostatak transparentnosti istrage, odnosno nedozvoljavanje javnosti pristupu informacijama o napretku istrage.

Praksa Suda je uvelike prisutna što se tiče učinkovite istrage. Sve je više i međunarodnih instrumenata koji se bave ovom problematikom. Na državi je da osigura da na snazi ne ostaju presude u kojima je utvrđeno kršenje temeljnih ljudskih prava, ako se počinjene povrede mogu ispraviti ukidanjem presude i obnovom postupka. Također, država je dužna osigurati preventivno djelovanje kako bi se spriječila potencijalna kršenja ljudskih prava i temeljnih sloboda. U duhu navedenog države bi možda trebale poraditi na bržem izvršenju presuda Suda, kao i ažurnijem podnošenju akcijskih planova i izvješća kako bi se posljedice navedenih povreda što adekvatnije minimalizirale.

Zaključno, neučinkovite istrage navoda o policijskom zlostavljanju imaju dalekosežne posljedice u smislu poljuljanog povjerenja građana u pravosudni sustav i institucije, odnosno u cjelokupnu vladavinu prava. Kako bi se osigurala zaštita temeljnih ljudskih prava zajamčenih Konvencijom istraga navodnih povreda treba biti provedena učinkovito, odnosno promptno, transparentno i temeljito, od strane neovisnog tijela. Također, promicanje kulture odgovornosti unutar policijskih vlasti može imati esencijalnu ulogu u preveniranju policijskog nasilja.

¹⁵⁹ Zakon o izvršavanju kazne zatvora, (NN 56/2013).

¹⁶⁰ [https://hudoc.exec.coe.int/#{%22execidentifier%22:\[%22004-10289%22\]}](https://hudoc.exec.coe.int/#{%22execidentifier%22:[%22004-10289%22]}), (11.10.2023.)

6. Literatura

6.1. Knjige i članci

- Bagić, Snježana, Standardi učinkovite istrage/kaznenog postupka Ustavnog suda Republike Hrvatske, u: Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), vol. 26, broj 2/2019, str. 335-356.
- Batistić Kos, Vesna, Pozitivne obveze prema Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Zagreb: Narodne novine, 2012.
- Burić, Zoran, Obveza izvršenja konačnih presuda Europskog suda za ljudska prava - u povodu odluke i rješenja Ustavnog suda Republike Hrvatske broj U-III/3304/2011 od 23. siječnja 2013., Zagrebačka pravna revija, vol. 2, broj 1/2013, str. 109-124.
- Đurđević, Zlata, Rekonstrukcija, judicijalizacija, konstitucionalizacija, europeizacija hrvatskog kaznenog postupka v. novelom ZKP/08: prvi dio?, u: Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb 2013, str. 315-362.
- Đurđević, Zlata, Pravo na učinkovitu istragu u kaznenim predmetima. Profili hrvatskog kaznenog zakonodavstva, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti: Okrugli stol održan 20. lipnja 2013. u palači Akademije u Zagrebu (ur. Krapac, Davor). Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2014, str. 105-149.
- Greer, Steven, Should Police Threats to Torture Suspects Always be Severely Punished? Reflections on the Gafgen Case, u: Oxford University Press: Human Rights Law Review, 2011, str. 67-89.
- Jelić, Ivana; Kamber, Krešimir, Odgovornost države za policijsko nasilje u konvencijskom pravu, u: Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), vol. 26, broj 2/2019.
- Konforta, Marijana, Implementacija presuda Europskog suda za ljudska prava, u: Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), vol. 24, broj 2/2017.
- Krapac, Davor et. al., Presude Europskog suda za ljudska prava (ur. Đurđević, Zlata; Ivičević Karas, Elizabeta). Zagreb: Pravni fakultet, 2013.
- Novokmet, Ante; Sršen, Zoran: Neučinkoviti kazneni postupak pred sudovima – implementacija presuda Europskog suda za ljudska prava, u: Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), vol. 24, broj 2/2017, str. 293-334.
- Omejec, Jasna, Izvršenje presuda i odluka Europskog suda za ljudska prava, u: Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 2012, str. 1913-1942.
- Krapac, Davor, Kazneno procesno pravo, Prva knjiga: Institucije IV. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, 2010.
- Turković, Ksenija; Viljac Herceg, Franka: Učinkovita istraga povreda prava zajamčenih Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava, u: Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), vol. 26, broj 2/2019, str. 265-290.

6.2. Pravni izvori

1. Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, (Narodne novine, MU, br. 6/99).
2. Poslovnička odluka o izmjenama i dopunama Poslovnika Ustavnog suda Republike Hrvatske, (NN 37/2014).
3. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku (NN 145/2013).
4. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku, (NN 70/2017).
5. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o policijskim poslovima i ovlastima, (NN 92/2014).
6. Zakon o Nacionalnom preventivnom mehanizmu za sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja, (NN 18/2011).
7. Zakon o izvršavanju kazne zatvora, (NN 56/2013).

6.3. Sudska praksa

1. ESLJP, 24760/94 od 28.10.1998., Assenov i drugi protiv Bugarske, ECHR 1998-VII.
2. ESLJP, 25599/94 od 23.9.1998., A. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, ECHR 1998-VI.
3. ESLJP, 33401/02 od 9.6.2009., Opuz protiv Turske, ECHR 2009.
4. ESLJP, 26772/95 od 6.4.2000., Labita protiv Italije, ECHR 2000-IV.
5. ESLJP, 23380/09 od 28.9.2015., Bouyid protiv Belgije, ECHR 2015.
6. ESLJP, 22978/05 od 1.6.2010., Gäfgen protiv Njemačke, ECHR 2010.
7. ESLJP, 5878/08 od 30.3.2016., Armani da Silva protiv Ujedinjenog Kraljevstva, ECHR 2016.
8. ESLJP, 41720/13 od 25.6.2019., Nicolae Virgiliu Tănase protiv Rumunjske, ECHR 2019.
9. ESLJP, 24014/05 od 14.4.2015., Mustafa Tunc i Fecire Tunc protiv Turske.
10. ESLJP, 42942/02 od 8.4.2008., Ali i Ayşe Duran protiv Turske, ECHR 2008.
11. ESLJP, 52442/09 od 19.7.2011., Đurđević protiv Hrvatske.
12. ESLJP, 25282/06 od 26.11.2009., Dolenc protiv Hrvatske.
13. ESLJP, 26307/95 od 8.4.2004., Tahsin Acar protiv Turske, ECHR 2004-III.
14. ESLJP, 56185/07 od 21.6.2011., Mađer protiv Hrvatske.
15. ESLJP, 28883/95 od 4.5.2001., Mckerr protiv Ujedinjenog Kraljevstva, ECHR 2001-III.
16. ESLJP, 15526/10 od 8.11.2011., V.D. protiv Hrvatske.
17. ESLJP, 32325/13 od 9.7.2015., Mafalani protiv Hrvatske.

6.4. Mrežni izvori

1. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova. Vijeće Europe: Općenito o Vijeću Europe, <https://mvep.gov.hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi/multilateralne-organizacije-i-inicijative/vijece-europe-21909/21909> (25.07.2023.).
2. Vijeće Europe: CPT ukratko. <https://www.coe.int/hr/web/cpt/about-the-cpt> (16.9.2023.).
3. <https://gov.hr/hr/besplatna-pravna-pomoc/1114> (13.07.2023.).
4. [https://hudoc.exec.coe.int/#{%22tabview%22:\[%22document%22\],\[%22execidentifier%22:\[%22004-10183%22\]\]},](https://hudoc.exec.coe.int/#{%22tabview%22:[%22document%22],[%22execidentifier%22:[%22004-10183%22]]},) (09.10.2022.).
5. [https://hudoc.exec.coe.int/#{%22execidentifier%22:\[%22004-10289%22\]\]},](https://hudoc.exec.coe.int/#{%22execidentifier%22:[%22004-10289%22]]},) (11.10.2023.).